

KOSTRA landbruk

Ei vurdering av rapporteringa for 2022

Rapport nr. 35/2023

30.6.2023, korrigeret 2.2.2024

Rapport:	KOSTRA landbruk – ei vurdering av rapporteringa for 2022
Avdeling:	Avdeling ressurs og areal, seksjon arealforvaltning
Dato:	30.6.2023, korrigert 2.2.2024
Ansvarleg:	Aud-Ingrid Krefting
Bidragssytar:	Therese Melgaard Karlseng, Oda Gundersen Rolfsjord
Rapport-nr.:	35/2023
Forsidebilde:	Oda Gundersen Rolfsjord

Innhald

Innhald	2
Samandrag	3
1 Innleiing	4
2 Omdisponering av jordbruksareal	5
2.1 Jordvernmålet blei ikkje nådd i 2022	5
2.2 Omdisponert areal på regionalt og kommunalt nivå.....	8
2.3 Mest omdisponering til samferdsel	10
3 Nydyrkinga går framleis nedover	11
3.1 Nydyrking av myr.....	13
4 Jordlova – tal på saker og utfall	14
4.1 Omdisponeringssaker	14
4.2 Delingssaker.....	16
4.3 Driveplikt	18
5 Konesjonslova – talet på saker og utfall	19
5.1 «Vanlege» søknader om konsesjon.....	19
5.2 «Slektskapskonsesjon»	22
5.3 Nedsett konsesjonsgrense – nullgrense.....	23
5.4 Nedsett konsesjonsgrense – slektskapsunntaket sett ut av kraft	24
6 Kvalitet på talmaterialet	25
6.1 Foreløpige og endelege tal.....	25
6.2 Endringar i rapporteringa.....	27
6.3 Om rapporteringa for 2022.....	27
6.4 Moglege forbetringar	28

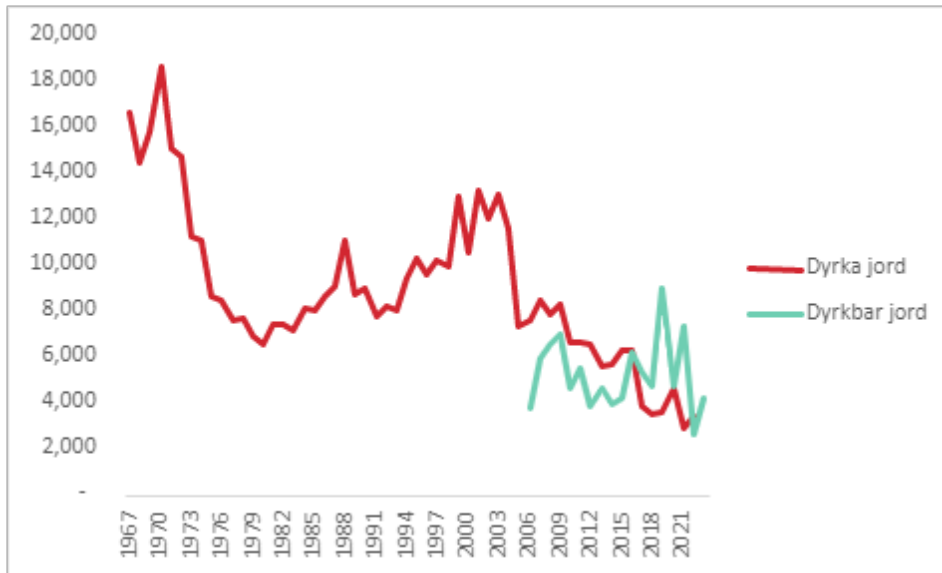
Vedlegg 1: Tabellar og figurar

Vedlegg 2: KOSTRA-skjema 32 – forvaltning av landbruksarealer

Samandrag

Jordvernmålet blei ikkje nådd i 2022

I 2021 blei jordvernmålet stramma inn til maksimal omdisponering av 3 000 dekar per år. Målet, som blei nådd i 2021, blei ikkje nådd i 2022. 3 509 dekar *dyrka jord* blei vedtatt omdisponert til andre formål enn landbruk i 2022 (figur 1). Den største andelen av omdisponert dyrka jord i 2022, blei avsett til samferdselsformål (38 prosent).

Figur 1: Omdisponering av dyrka jord (1967-2022) og dyrkbar jord (2005-2021) til andre formål enn landbruk. Kjelde: Noregs offentlege statistikk (1967-2005) og KOSTRA (2005-2022).

Talet for omdisponering av *dyrkbar jord* var 4 254 dekar i 2022. Dette er blant dei lågaste tala sida KOSTRA-rapporteringa starta i 2005. Både tala for dyrka og dyrkbar jord er i positiv, nedadgåande utvikling, men det er altså ei auke i omdisponeringa samanlikna med dei rekordlåge tala i 2021.

Nydyrkinga går framleis nedover

Etter fire år med auke i areal godkjent for nydyrking i perioden mellom 2015 og 2019, ser vi framleis ein nedgang frå 2020. 15 900 dekar blei godkjent nydyrka i 2022, noko som er 2 184 dekar mindre enn året før og over 12 000 dekar mindre enn rekordåret 2019. Det blei gitt dispensasjon til nydyrking av 347 dekar myr i 2022. Dette er meir enn ei halvering samanlikna med i 2021, då det blei gitt dispensasjon til nydyrking av 815 dekar myr.

Færre innvilga saker etter jord- og konsesjonslov

Omdisponeringssaker etter jordlova §§ 9 eller 12, og delingssaker etter jordlova § 12, har i 2022 det lågaste talet for innvilga søknader registrert sidan KOSTRA-rapporteringa starta i 2005. Dette kjem av både færre søknader og høgare avslagsprosent. Det er også ein liten nedgang i tala for kommunane si behandling av saker etter konsesjonslova. Unntaket er søknader om konsesjon der eit aksjeselskap står som søker. Det har vore ei auke i slike saker dei tre siste åra.

Forslag til forbetringar

Landbruksdirektoratet meiner det må vurderast om informasjonen vi har om solkraftutbygging på jordbruksarealar er god nok, eller om rapporteringa bør innrettast på ein anna måte for å fange opp utviklinga av solkraftanlegg på jordbruksareal. Elles viser Landbruksdirektoratet til at det i oppdatert nasjonal jordvernstrategi, vedtatt juni 2023, er fleire gode tiltak som saman kan bidra til å gi eit meir nøyaktig bilete av jordbruksarealet i Noreg og korleis samfunnet vel å forvalte desse areala.

1 Innleiing

Kommunane gjer vedtak om omdisponering av landbruksareal etter plan- og bygningslova. Dei behandlar også saker etter jordlova og konsesjonslova. Dette er til dømes saker om deling av landbrukseigedomar og omdisponering av jordbruksareal etter jordlova og søknader om konsesjon etter konsesjonslova.

Kommunane rapporterer årleg på forvaltninga av landbruksareal gjennom KOSTRA. Denne rapporten samanfatar dei viktigaste tala frå 2022:

KOSTRA

KOSTRA (KOMmune–STat–RApportering) er eit nasjonalt informasjonssystem som gir opplysningar om kommunal og fylkeskommunal verksemd. Kommunane har sidan 2005 rapportert på eige landbruksskjema gjennom KOSTRA (sjå vedlegg). Det blir rapportert på omdisponert dyrka og dyrkbar jord etter plan- og bygningslova og jordlova, og dessutan på anna saksarbeid etter jordlova og konsesjonslova.

- Kapittel 2: Oversyn over dyrka og dyrkbart areal som er vedtatt varig omdisponert til andre formål enn landbruk.
- Kapittel 3: Oversyn over godkjent areal for nydyrking.
- Kapittel 4: Oversyn over tal på saker og utfall av saker behandla etter jordlova.
- Kapittel 5: Oversyn over tal på saker og utfall av saker behandla etter konsesjonslova.
- Kapittel 6: Landbruksdirektoratet si vurdering knytt til kvaliteten på dei innrapporterte tala, samt forslag til forbetringar.

Definisjonar:

Dyrka jord omfattar fulldyrka jord, overflatedyrka jord og innmarksbeite, dvs. jordbruksareal.

Dyrkbar jord er areal som ved oppdyrking kan settast i slik stand at det vil halde krava til fulldyrka jord, og som held krava til klima og jordkvalitet for plantedyrking. Dyrkbar jord kan vere skogareal, anna jorddekt fastmark, myr og torvmark.

Kjelde: NIBIO

2 Omdisponering av jordbruksareal

Kommunane er planmyndigheit etter plan- og bygningslova, og behandlar søknader om dispensasjon frå forbodet mot omdisponering etter jordlova. I dette kapittelet viser vi utviklinga i kommunane si omdisponering av dyrka og dyrkbar jord både på nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå. Vi viser også formålet areala blir omdisponert til.

Tala som kommunane rapporterer inn viser til vedtak om omdisponering etter jordlova og reguleringsplanar vedtatt etter plan- og bygningslova. Kommunane rapporterer ikkje om areal som blir lagt inn som byggeområde i kommuneplanen sin arealdel. Det kan derfor gå noko, og tidvis lang, tid frå kommunar vedtar nye byggeområde i LNFR-område i kommuneplanen sin arealdel, til areala blir regulert gjennom reguleringsplanar og dermed gjort synleg i denne statistikken for omdisponering.

Jordvernmålet

Noreg har avgrensa areal for matproduksjon. Det har lenge vore eit politisk mål å verne om god dyrka og dyrkbar jord, og å avgrense den årlege omdisponeringa av dyrka jord til under 6 000 dekar.

Ved behandlinga av forslag til nasjonal jordvernstrategi 8. desember 2015 gjorde Stortinget vedtak om at jordvernmålet skulle styrkast. Stortinget fastsette målet for maksimal årleg omdisponering til 4 000 dekar dyrka jord, og sa samstundes at dette målet gradvis skal søkast nådd innan 2020. Dette målet blei oppretthalde i oppdatert nasjonal jordvernstrategi vedtatt av Stortinget i 2018.

I 2021 blei jordvernstrategien oppdatert med nytt mål og nye tiltak. Jordvernmålet blei skjerpa, maksimalt 3 000 dekar dyrka jord skal omdisponerast til andre formål enn landbruk. Målet skal søkast nådd innan 2025.

Nasjonal jordvernstrategi blei revidert i 2023, med nytt jordvernmål.

2.1 Jordvernmålet blei ikkje nådd i 2022

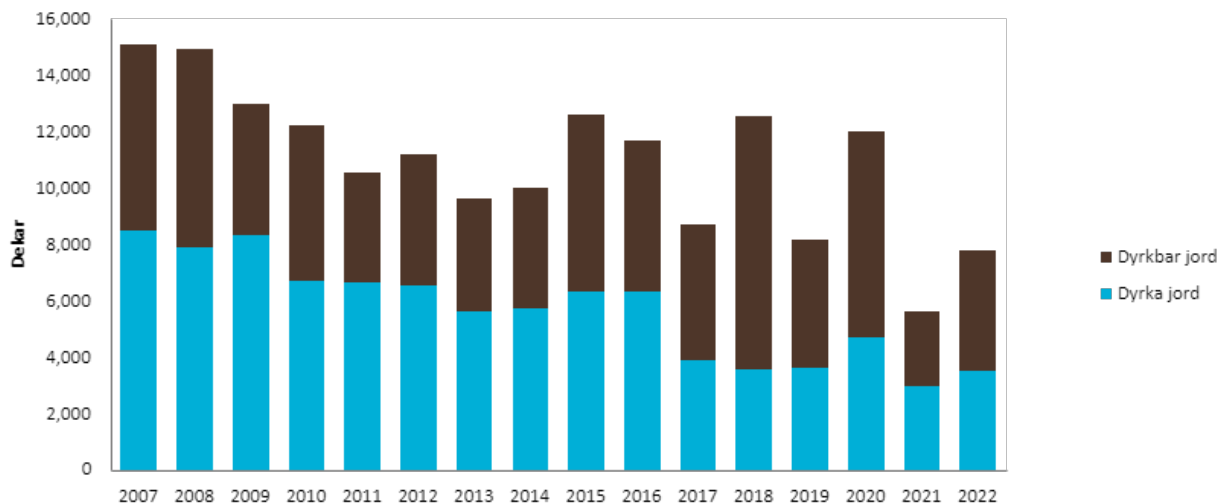
Jordvernmålet om maksimal årleg omdisponering av 3 000 dekar dyrka jord per år innan 2025 er eit nasjonalt mål, men det er kommunane lokalt som sit med førstelinjeansvaret for omdisponeringa. Dei nasjonale tala som vi presenterer her viser summen av av omdisponering, som då hovudsakleg skjer gjennom kommunane si forvaltning.

I 2022 blei 3 509 dekar dyrka jord omdisponert til andre formål enn landbruk (figur 2). Dette er historisk sett ei låg omdisponering, og syner at den positive, nedadgåande utviklinga frå ein først starta å føre denne statistikken i 1967 held fram. Men talet er høgare enn for 2021, og vi nådde altså ikkje jordvernmålet på maksimalt 3 000 dekar omdisponert per år.

Figur 2: Omdisponering av dyrka jord fra 1967 til 2022.
Kjelde: Noregs offentlege statistikk (1967-2005) og KOSTRA (2005-2022).

Tala for *dyrkbare jord* er også gode. I 2022 blei 4 254 dekar dyrkbare jord omdisponert til andre formål enn landbruk. Dette er blant dei lågaste tala sidan KOSTRA-rapporteringa starta i 2005, men høgare enn 2021. Her er det likevel viktig å hugse på at dette berre gjeld areal som er kartlagt og registrert som dyrkbare jord. Kvart år blir store areal som ikkje er registrert som dyrkbare dyrka opp til jordbruksareal.¹ Dette tyder på at det er areal som ikkje er registrert som dyrkbare, men som likevel kan dyrkast opp. Tala for omdisponering av dyrkbare jord er difor meir usikre enn dei tilsvarende tala for dyrka jord. Det er med andre ord grunn for å tru at det finst mørketal for omdisponering av areal som kunne blitt dyrka opp til fulldyrka- eller overflatedyrka jord.

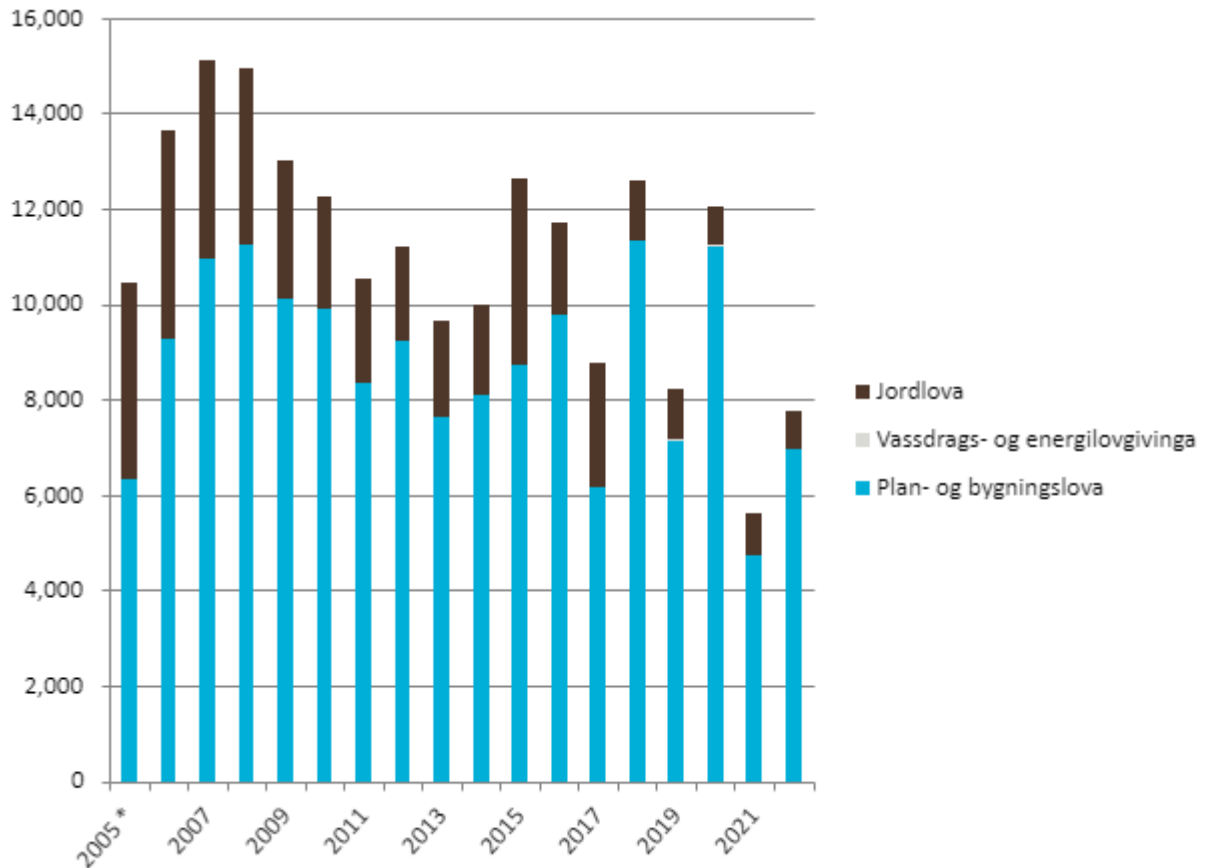

Figur 3: Omdisponert areal (dekar) fordelt på dyrka og dyrkbare jord, sum jordlova og plan- og bygningslova 2007 – 2022. Arealer til skogplanting og arealer regulert til landbruk er trukket fra.

I 2019 rapporterte kommunane for første gang om jordbruksareal som tidlegare har vært omdisponert til andre formål enn landbruk, men som no er tilbakeført til LNFR-formål. Kommunane rapporterte om tilbakeføring av 156 dekar dyrka jord i 2022, og det er eit litt lågare tal enn for åra før. I 2021 blei 194 dekar dyrka jord tilbakeført til LNFR-formål. Det blei tilbakeført 1 216 dekar dyrkbare jord til LNFR-formål i 2022, noko som representerer ei auke frå tidelegare år (vedlegg 1, tabell 2).

¹ NIBIO-notat – Tilleggsutredning knyttet til kostnadseffektivitet og klimaeffekter av forbud mot nydyrking av myr, s. 4.

Talet på omdisponering av dyrka og dyrkbar jord etter jordlova er det lågaste sidan KOSTRA-rapporteringa starta i 2005 (figur 4). 788 dekar blei vedtatt omdisponert etter jordlova i 2022 (vedlegg 1, tabell 3). Det er positivt at meir av arealforvaltninga ser ut til å gå etter planprosessar, og ikkje som einskildsaker og dispensasjonar. Eit lite areal dyrka og dyrkbar jord blir også kvart år omdisponert til energiformål etter vassdrags- og energilovgivinga. NVE rapporterer til SSB på dette. Vi har ikkje mottatt tal for 2022 på dekar dyrka og dyrkbar jord omdisponert til energiformål, og det er følgeleg ikkje med i våre oversikter.

Figur 4: Omdisponert dyrka og dyrkbar jord fordelt på plan- og bygningslova og jordlova (2005-2022, dekar). Tal frå vassdrags- og energilovgivinga (2019-2021, dekar) er ikkje med.

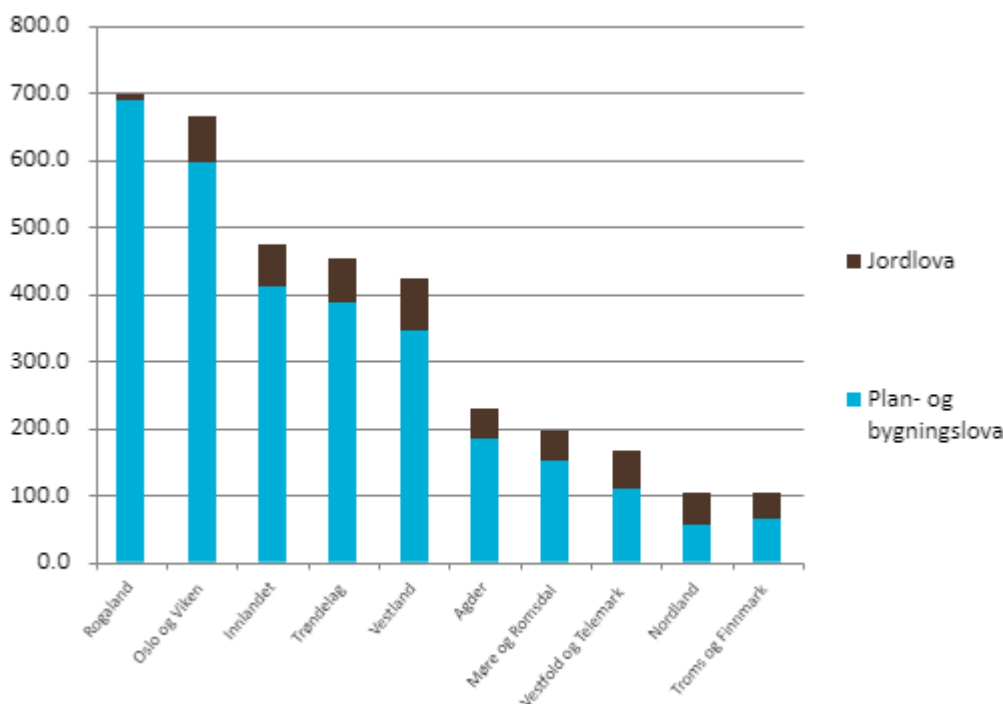
* Tala for 2005 er usikre då det var mange kommunar som ikkje rapporterte det året.

2.2 Omdisponert areal på regionalt og kommunalt nivå

Historisk sett har det vært stor variasjon i kor mykje kommunane i dei ulike fylka omdisponerer. Tradisjonelt har det vært mest omdisponering i pressregionar rundt dei store byane i Trøndelag, Rogaland og Oslo og Viken. Under presenterer vi statistikk for omdisponering fordelt på regionalt nivå i fylka, og lokalt i kommunane.

2.2.1 Kommunane i Rogaland og Oslo og Viken omdisponerte mest

Det var kommunane i Rogaland som omdisponerte mest dyrka jord i 2022 (figur 5). Brørparten av denne omdisponeringa gjekk til samferdsel med 65 prosent, deretter følgde bustader og næring med 11 prosent kvar. Kommunane i Oslo og Viken omdisponerte nest mest dyrka jord i 2022. Her var det bustader med 23 prosent, kombinasjon av hovudformål med 19 prosent, og næring med 14 prosent, som toppa lista over kva dei omdisponerte areala gjekk til.

Figur 5: Fordeling på tal omdisponert areal dyrka jord etter lovgrunnlag og fylke, 2022 (dekar). Merk at sakene blir avgjort i kommunane, ikkje på fylkesnivå.

I antal dekar var det kommunane i Vestland som omdisponerte mest dyrka jord etter jordlova, med 78 dekar totalt. Men i prosent var det kommunane i Nordland som omdisponerte mest etter jordlova. Her skjedde 47 prosent av omdisponeringa etter jordlova. Kommunane i Nordland omdisponerte altså nesten like mykje areal i einskildsaker etter jordlova som etter heilskapleg planlegging i tråd med plan- og bygningslova.

2.2.2 Kommunevis statistikk

Det var Gjesdal og Drammen som omdisponerte mest dyrka jord i 2022 (tabell 1). Dei 20 kommunane som omdisponerte mest dyrka jord, stod for 58 prosent av den totale omdisponeringa av dyrka jord i Noreg. For dei fem øvste kommunane på lista, står samferdsel for 60 prosent av omdisponeringa.

Tabell 1: Dei 20 kommunane som omdisponerte mest dyrka jord i 2022.

	Kommune	Dekar
1	Gjesdal	423
2	Drammen	216
3	Lillehammer	204
4	Lindesnes	156
5	Trondheim - Tråanten	137
6	Bergen	115
7	Bjerkreim	114
8	Nannestad	71
9	Øygarden	62
10	Lesja	62
11	Bærum	61
12	Porsgrunn	52
13	Sveio	52
14	Malvik	49
15	Eidsvoll	48
16	Alver	46
17	Heim	44
18	Midtre Gauldal	44
19	Sykkylven	42
20	Stavanger	39
	Sum øvste 20 kommunar	2 037
	Sum alle kommunar i Noreg	3 509

2.3 Mest omdisponering til samferdsel

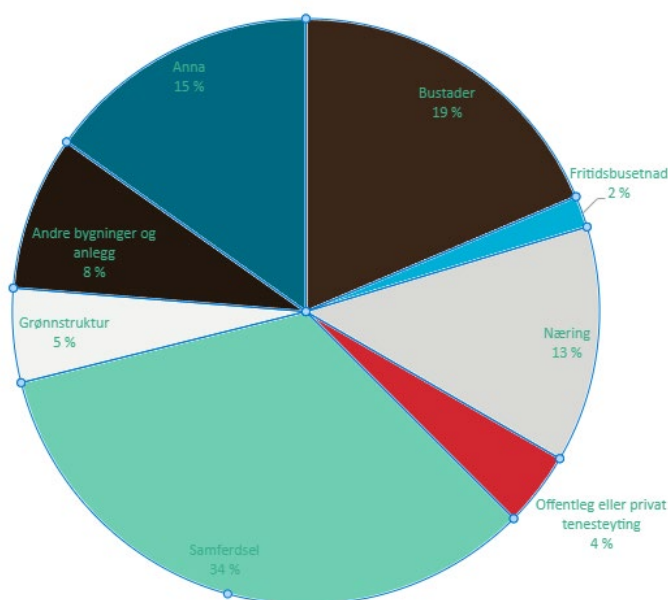
Samferdsel stod for den største andelen av omdisponering av dyrka jord i 2022. 34 prosent av all omdisponering til andre formål enn landbruk gjekk til samferdsel (figur 6, samt vedlegg 1, tabell 3). I 2021 sto samferdsel for 27 prosent av omdisponeringsformålet. Det er i hovudsak store statlege vegprosjekt som er årsaka til den store andelen omdisponering til samferdselsformål. Bustader, som i 2021 stod for den største andelen med 33 prosent av all omdisponering, var i 2022 nede på andreplass med 19 prosent av omdisponeringa på nasjonalt nivå.

Tala for 2022 viser at 36 prosent av bustadbygginga på dyrka jord blei godkjent gjennom løyve til omdisponering etter jordlova, altså utan reguleringsplan. Dette er på linje med tidlegare år. For at ein skal kunne gjere ei heilskapleg vurdering og avgjerd om bustadbygging i kommunen, bør dette skje i samband med kommune- og reguleringsplanprosessar. Ikkje gjennom behandling av enkeltsaker etter jordlova. Det er også grunn til å tru at jordlovsbehandlinga heng saman med praksis for bruk av dispensasjon etter plan- og bygningslova. Her har kommunane eit potensiale til å avgrense omdisponeringa gjennom å legge vekt på heilskapleg planlegging, og halde seg til desse planane når dei er vedtatt.

Omdisponering av areal

Eit areal blir regna som omdisponert når det gjennom vedtatt reguleringsplan etter plan- og bygningslova eller ved saksbehandling etter jordlova skifter arealformål frå LNFR (landbruk, natur og friluftsliv, samt reindrift) til eit formål som ikkje tar sikte på landbruk. Tala i dette kapittelet viser kor mykje areal som i 2021 blei vedtatt omdisponert til andre arealformål, ikkje kor mykje som faktisk blei bygd ned.

Når kommunane rapporterer i KOSTRA, skal tal på dekar omdisponert areal, både for reguleringsplanar og enkeltsaker etter jordlova, fordelast på ei heil rekke ulike formål. Omsynet til jordvernet skal avvegast mot andre omsyn i arealplanlegginga, og også etter jordlova kan omsynet til å verne om arealressursane måtte vike for andre viktige samfunnsomsyn. Tala frå KOSTRA viser kva for andre samfunnsformål jordbruksareala blir tatt i bruk til i omdisponeringssaker.

Figur 6: Omdisponert areal dyrka jord fordelt på formål i 2022. Korrigert.

3 Nydyrkinga går framleis nedover

Etter fire år med auke i areal godkjent for nydyrking i perioden mellom 2015 og 2019, ser vi framleis ein nedgang frå 2020. 15 900 dekar blei godkjend nydyrka i 2022, noko som er 2 184 dekar mindre enn året før og over 12 000 dekar mindre enn rekordåret 2019 (figur 7, samt vedlegg 1, tabell 4). Det var å forvente at talet skulle vere lågt for 2022, ettersom forbodet mot nydyrking av myr tok til å gjelde frå sommaren 2020.

Gjennomsnittsarealet som blei tillate oppdyrka i kvar sak i 2022 var dryge 19 dekar, noko som var litt lågare enn tidlegare år. I 2022 blei det behandla 841 søknader om nydyrking. Dei aller fleste søknadene blei godkjent. Avslagsprosenten på 2,1 var noko lågare enn fjorårets, og på linje med åra før (figur 7). Det kan vere grunn til å tru at den høgare avslagsprosenten for 2021 heng saman med forbodet mot nydyrking av myr.

Regler for nydyrking

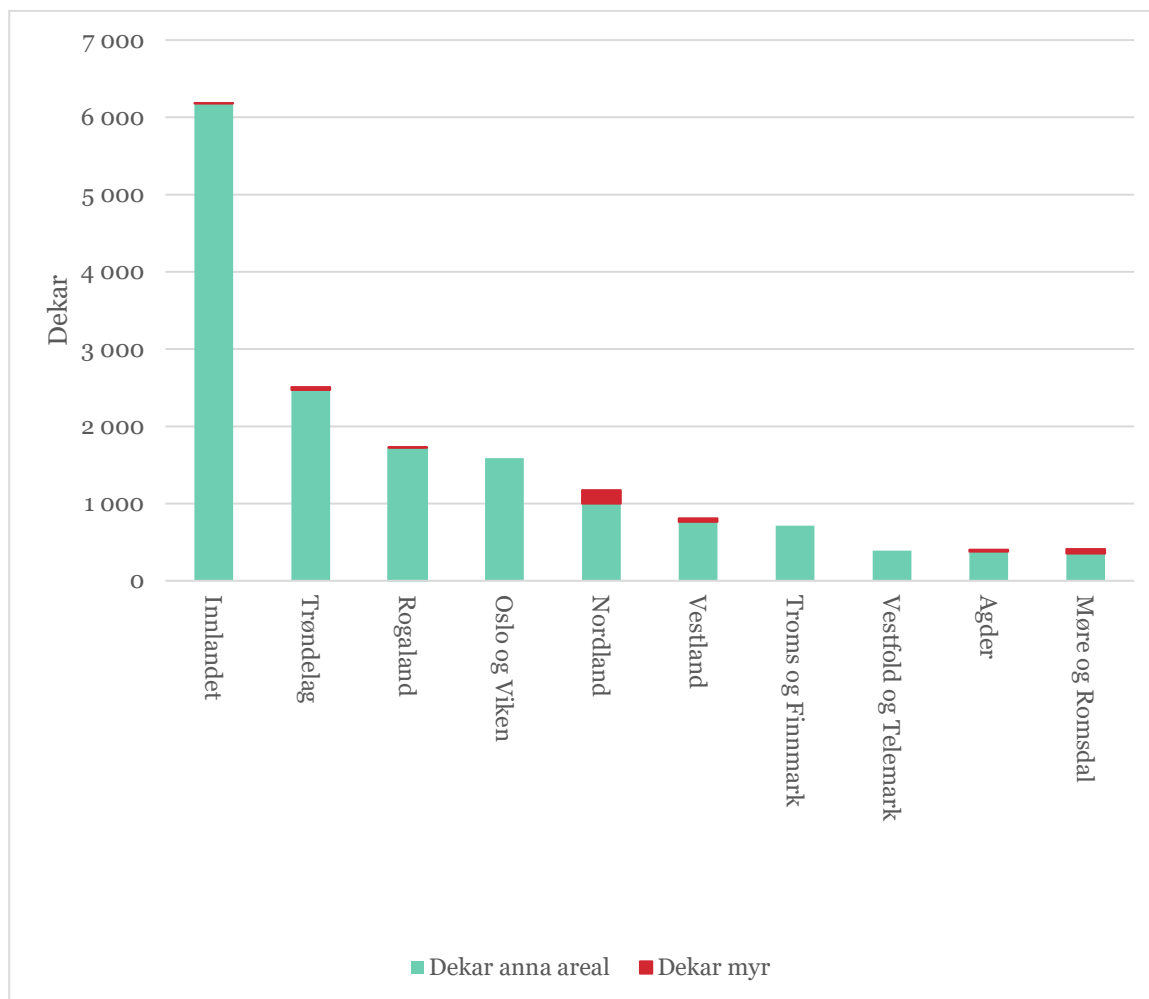
For å nydyrke eit areal må eigaren søke kommunen om godkjenning av plan for nydyrking etter forskrift om nydyrking (jf. jordlova § 11). Kommunane rapporterer om utfallet av behandla søknader i KOSTRA. KOSTRA-tala seier normalt ikkje i kva grad, eller når, desse areala faktisk vil bli dyrka opp. Unntaket er dispensasjonar gitt til nydyrking av myr. Da skal kommunane ferdiggodkjenne nydyrkinga og rapportere dette inn i KOSTRA. Dersom nydyrkingstiltaket ikkje er påbegynt innan tre år etter at løyvet blei gitt, fell løyvet bort.

I 2020 blei forskrift om nydyrking revidert slik at nydyrking av myr no er forbode. Frå og med rapporteringsåret 2021 har kommunane rapportert på dette. I rapporteringa skal kommunane skilje på grunn (mindre enn 100 cm torvlag) og djup myr (over 100 cm torvlag).

Figur 7: Tal på tillatte nydyrka areal og avslagsprosent i perioden 2009-2022 (dekar).

Dei høgaste tala for godkjent areal for nydyrking i 2022 finn vi hos kommunane i Innlandet med 6 180 dekar og Trøndelag med 2 509 dekar (figur 8). Kommunane i desse to fylka stod for 55 prosent av alt tillate nydyrka areal i 2022 (vedlegg 1, tabell 5).

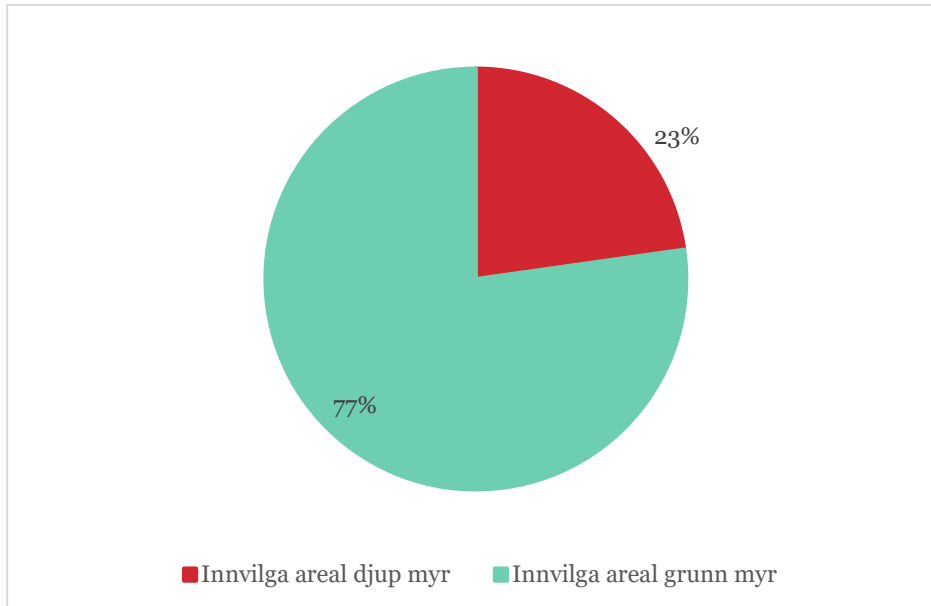

Figur 8: Tal på dekar godkjent for nydyrking fordelt på fylka.

Ved behandling av søknad om godkjenning av plan for nydyrking skal kommunen legge særleg vekt på kva verknad nydyrkinga kan få for natur- og kulturlandskapsverdiane. Kvart år blir det stilt vilkår av omsyn til natur og miljø i om lag halvparten av nydyrkingssakene. I 2022 blei det stilt slike vilkår i 68 prosent av sakene der godkjenning blei gitt (vedlegg 1, tabell 4).

3.1 Nydyrking av myr

I 2021 var det første gang vi kunne presentere statistikk over nydyrking av myr. Frå og med 2021 har nemleg kommunane rapportert på dispensasjonar gitt for nydyrking av myr, samt for ferdiggodkjente nydyrka myrareal. Tala er differensiert på grunn og djup myr. Tala viser at det ble gitt dispensasjon til nydyrking av 347 dekar myr i 2022. Dette er en nedgang frå 2021, da det ble gitt dispensasjon til nydyrking av 815 dekar myr. I 2022 var 79 dekar av myrarealet djup myr, noko som utgjør 23 prosent av myrareal godkjent for nydyrking (figur 9). Av den totale godkjente nydyrkinga i 2022, var 2 prosent av arealet myr. Dette er ein nedgang, då det tilsvarende talet for 2021 var 4,5 prosent. Det var kommunane i Nordland som godkjente mest myr for nydyrking, med 174 dekar i 2022. Nordland låg også på myr dyrkingstoppen i 2021, med 190 totalt dekar.

Figur 9: Fordeling av innvilga areal for nydyrking av djup og grunn myr i 2022.

Kommunane behandla totalt 34 søknader om dispensasjon frå forbodet mot nydyrking av myr i 2022. Avslagsprosenten var på 27. 21 saker blei ferdiggodkjent i 2022, med eit areal på totalt 224 dekar myr. 47 dekar var djup myr, mens 177 dekar var grunn myr.

Det er berre i «særlege høve» at kommunen kan vurdere dispensasjon frå forbodet mot nydyrking av myr jf. forskrift om nydyrking § 5a andre ledd. Kommunane har rapportert på kva for særleg tilfelle som har vore grunnlaget for dispensasjonsvedtaket. Antal søknader står i parentes, og kommunane kan rapportere fleire årsaker i same sak:

- a. Når grunneigar mister andre produksjonsareal på grunn av tap av leigejord eller ved utbygging i offentleg regi som samferdselstiltak eller liknande (8),
- b. der grunneigar sin einaste dyrkingsressurs er myr (18), eller
- c. for å ta i vare særskilde produksjonar i myr på fjellgrunn (0)

I ein av sakene har ikkje kommunen oppgitt grunnlag for dispensasjon.

4 Jordlova – tal på saker og utfall

4.1 Omdisponeringssaker

I 2022 blei det registrert 836 søknader om omdisponering etter jordlova §§ 9 eller 12. Det er det lågaste vi har registrert sidan år 2003 (vedlegg 1, tabell 6). Av desse søknadene blei 697 innvilga, og dette er det lågaste antalet innvilga søknader sidan KOSTRA-rapporteringa starta (figur 10). Dette gir igjen ein rekordhøg avslagsprosent på 16,6 (vedlegg 1, tabell 6).

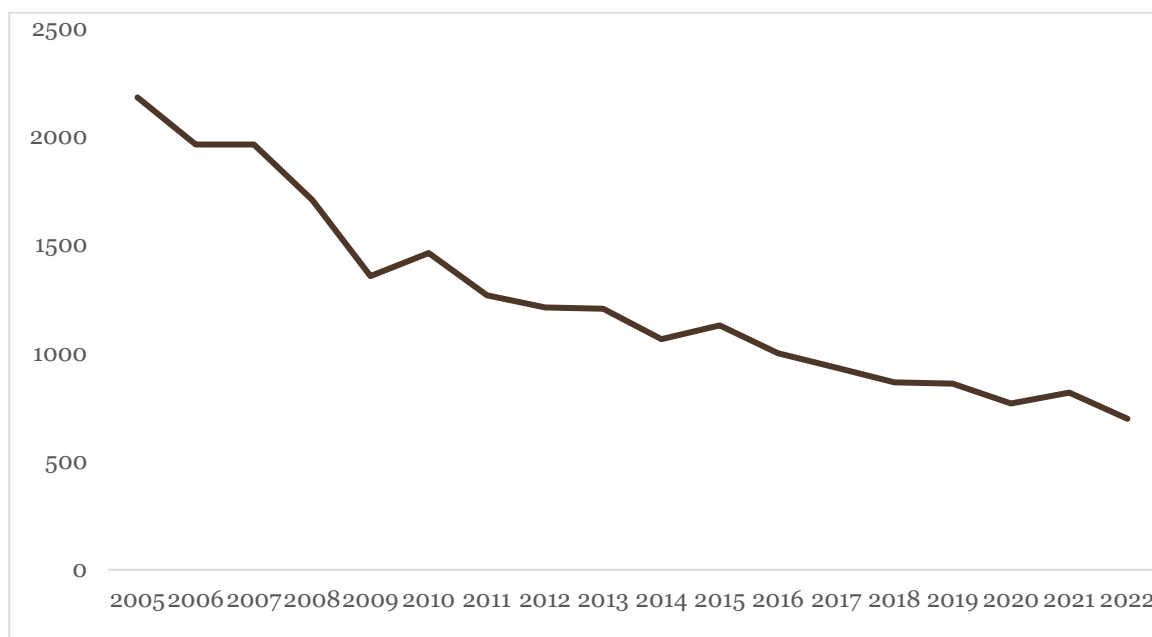
Moglege årsaker til at søknadstalet er fallande kan vere at merksemd på jordvernet generelt har auka i samfunnet, og at færre derfor ønsker å nytte desse areala til andre formål enn landbruk. Det kan også vere at ein større del av utbyggingssakene blir behandla gjennom plan- og bygningslova.

Tala for 2022 viser at berre 15 prosent av omdisponeringa blei gjort med grunnlag i jordlova. Med unntak av 2020 (11 prosent), er dette den lågaste andelen omdisponering etter jordlova som er registrert sidan tidsserien starta i 1967.

Omdisponering etter jordlova

Jordlova set eit forbod mot å nytte dyrka jord til formål som ikkje tar sikte på jordbruksproduksjon. Jordlova seier også at dyrkbar jord ikkje må disponerast slik at ho i framtida ikkje blir eigna til jordbruksproduksjon. Vil eigaren nytte dyrka eller dyrkbar jord til anna enn jordbruksproduksjon, må hen søke om samtykke til omdisponering etter jordlova § 9.

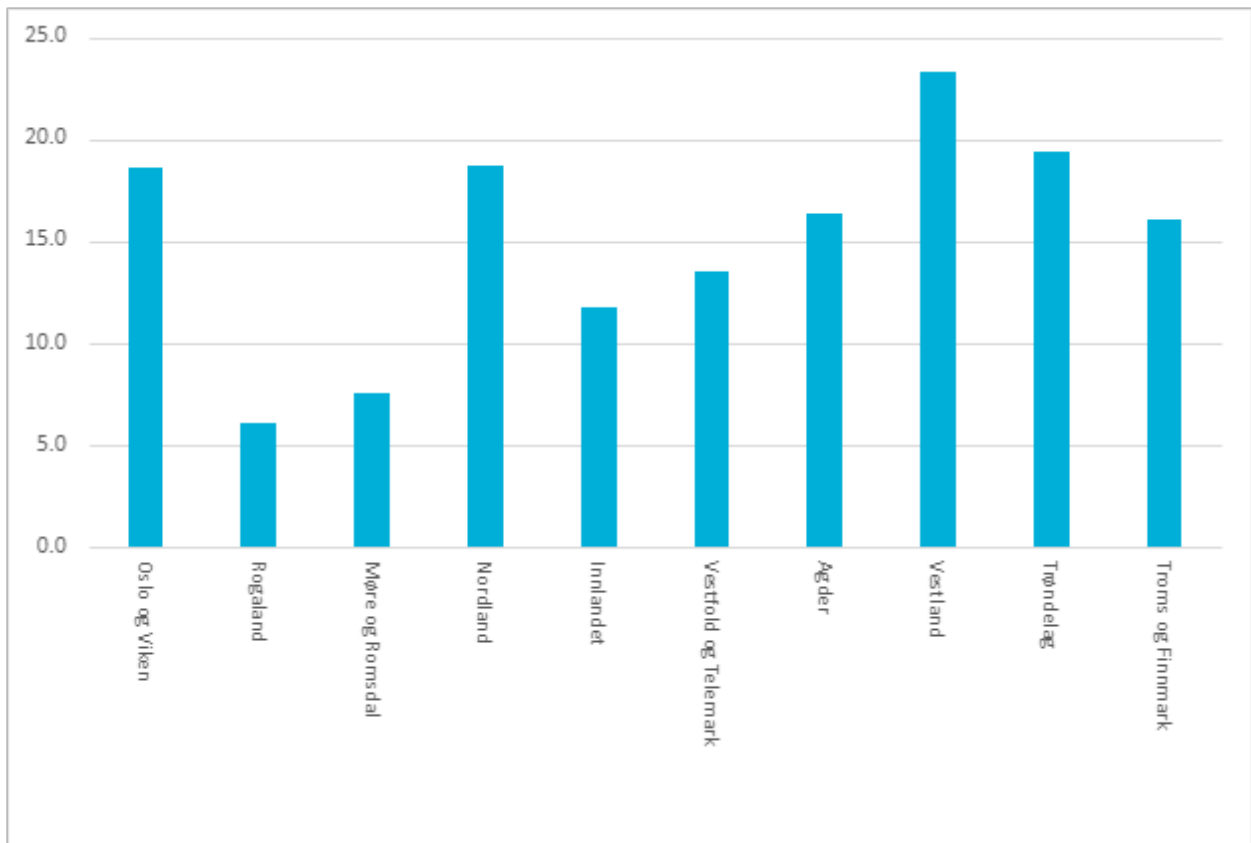
I KOSTRA blir også søknader om frådeling etter jordlova § 12 tatt med under talet for omdisponeringssaker etter jordlova § 9, dersom delinga fører med seg at dyrka eller dyrkbar jord blir omdisponert.

Figur 10: Tal på søknader om omdisponering av dyrka og dyrkbar jord etter jordlova §§ 9 og 12 innvilga (2005-2022).

4.1.1 Avslagsprosenten varierer mellom fylka

Det er stor variasjon i talet på søknader om omdisponering etter jordlova i dei forskjellige fylka (sjå vedlegg 1, figur 1). Dette er naturleg, da det er ulikt kor mykje jordbruksareal og kor stor aktivitet det er i dei ulike fylka. Det er også stor skilnad i avslagsprosent mellom fylka. Det er variasjonar over år, slik at fylker som hadde høg avslagsprosent i 2021 ikkje nødvendigvis hadde det i 2022. Figur 11 viser at den høgaste avslagsprosenten i 2022 var blant kommunane i Vestland med 23 prosent, mens Trøndelag, Nordland og Oslo og Viken alle hadde ein avslagsprosent på om lag 19. Den lågaste avslagsprosenten var i kommunane i Rogaland med 6 prosent. I 2022 var den gjennomsnittlege avslagsprosenten for landet som nemnt ovafor på 16,6.

Figur 11: Avslagsprosent for søknader om omdisponering etter jordlova §§ 9 eller 12 i 2022.

Sjå vedlegg 1, figur 1 for søknader etter jordlova § 9, innvilga og avslått, fordelt på fylka, i 2022.

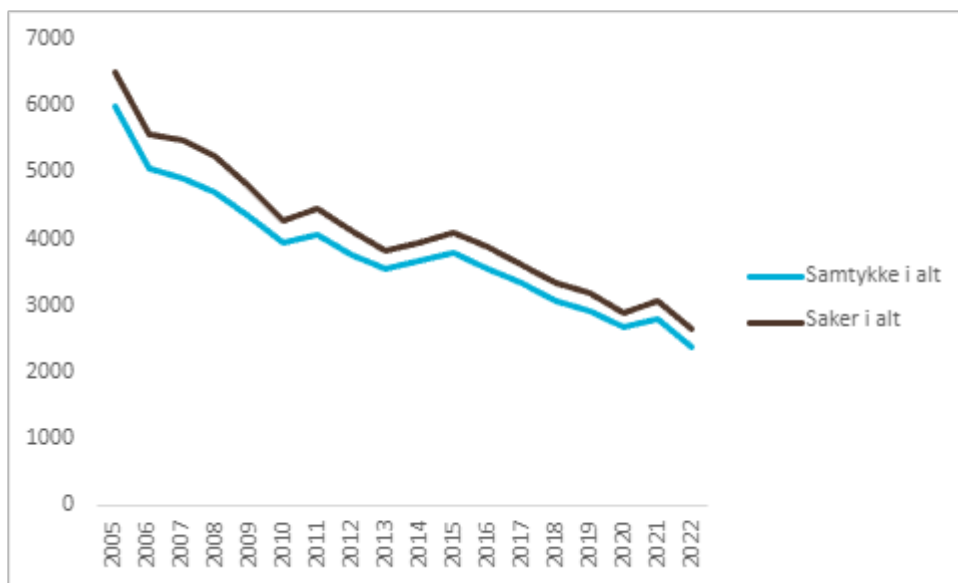
4.2 Delingssaker

I 2022 gav kommunane samtykke til deling av landbrukseigedom i 2 410 saker. Dette er ein nedgang frå året før, og det lågaste talet som er registrert sidan KOSTRA-rapporteringa starta i 2005 (figur 12). Kommunane behandla 2 672 søknader om deling av eigedom i 2022, og den gjennomsnittlege avslagsprosenten var på 9,8. Dette er litt høgare enn tidlegare år. Tabell 7 i vedlegg 1 gir blant anna oversyn over tal på saker, avslagsprosent og om løyve blei gitt av omsyn til busetting i området. Det har ikkje vore større endringar i tendensane i desse tala gjennom perioden.

Deling av landbrukseigedom – jordlova § 12

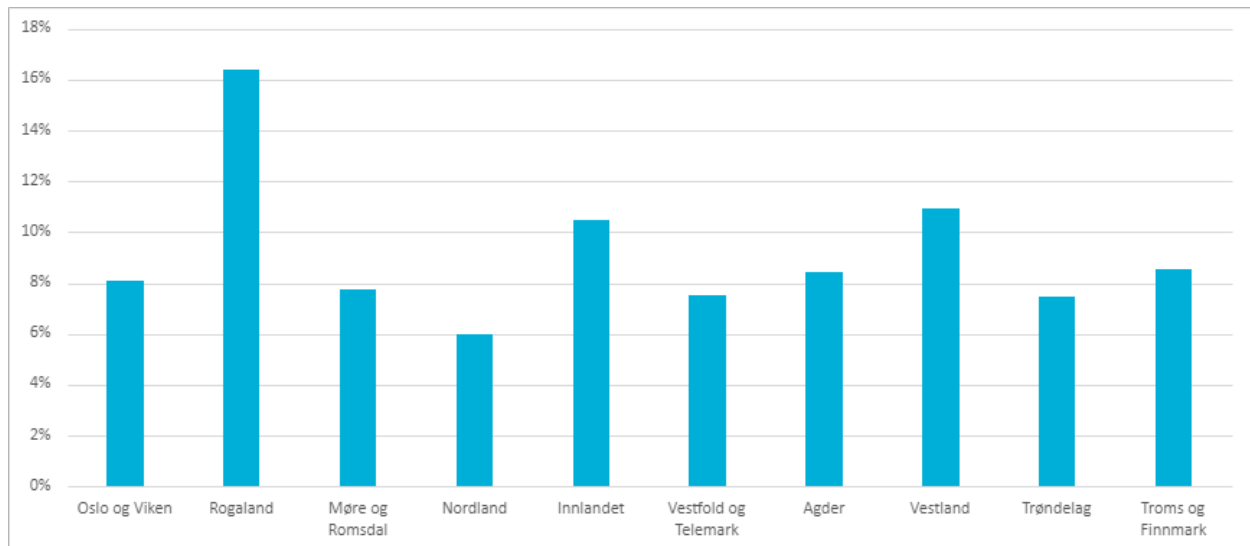
Om eigaren av ein landbrukseigedom vil dele frå eit areal, t.d. ei tomt til bustad, må hen søke om samtykke til deling etter jordlova § 12. Kommunen skal ved si behandling av søknaden mellom anna legge vekt på om delinga legg til rette for ein tenleg og variert bruksstruktur i landbruket.

Jordlova § 12 blei endra med verknad frå 1. juni 2013, mellom anna slik at omsynet til busetting kan gi grunnlag for at søknaden kan bli innvilga sjølv om andre moment talar mot det. Denne endringa blei tatt inn som eit nytt punkt i KOSTRA-skjemaet frå og med rapporteringsåret 2013.

Figur 12: Tal på søknader om deling etter jordlova § 12 og tal på samtykke i perioden 2005 - 2022.

I perioden 2006 – 2022 ser vi at det er klar skilnad mellom fylka med omsyn på avslagsprosent i delingssaker. Dette kjem fram i figur 13. Den høgaste avslagsprosenten for perioden var i kommunane i Rogaland, der gjennomsnittleg 16 prosent av delingssøknadene blei avslått. Den lågaste avslagsprosenten var i kommunane i Nordland, med 6 prosent. For heile landet var gjennomsnittleg avslagsprosent i denne perioden på 9 prosent for kommunane si behandling av søknader etter jordlova § 12.

Figur 13: Gjennomsnittlig avslagsprosent i saker etter jordlova § 12 i perioden 2006 – 2022 fordelt på fylka. Merk at 2020 var det første året med rapportering etter ny inndeling av fylka. For perioden 2006 – 2019 har vi derfor slått saman dei gamle fylka til ny inndeling. Vi har ikkje tatt omsyn til kommunar som har bytta fylke.

Etter endringar i konsesjonslova i 2017 gjeld ikkje føresegnene om priskontroll for reine skogeigedomar lenger. Korkje bebygde eller ubebygde. *Ein rein skogeigedom* er ein eigedom som ikkje har jordbruksareal. Det er interessant å få kunnskap om lovendringa har ført til delingar som har til resultat at vi får fleire reine skogeigedomar. Altså eigedomar som er unntatt frå priskontroll. I 2022 oppgav kommunane at dei hadde gitt samtykke i 32 slike saker. Dette er på linje med tidlegare år (vedlegg 1, tabell 7).

Med endringane i konsesjonslova i 2017 blei òg arealgrensa for priskontroll endra slik at bebygde eigedomar med mindre enn 35 dekar fulldyrka eller overflatedyrka jord blei unntatt frå slik regulering. I tillegg er arealgrensa for skog fjerna. Tidlegare var denne grensa på 25 dekar fulldyrka eller overflatedyrka jord. KOSTRA-tala for 2022 viser at kommunane gav samtykke i 38 slike søknader, noko som er færre enn tilsvarende tal for 2021 (45), 2020 (66) og 2019 (75) (vedlegg 1, tabell 7).

4.3 Driveplikt

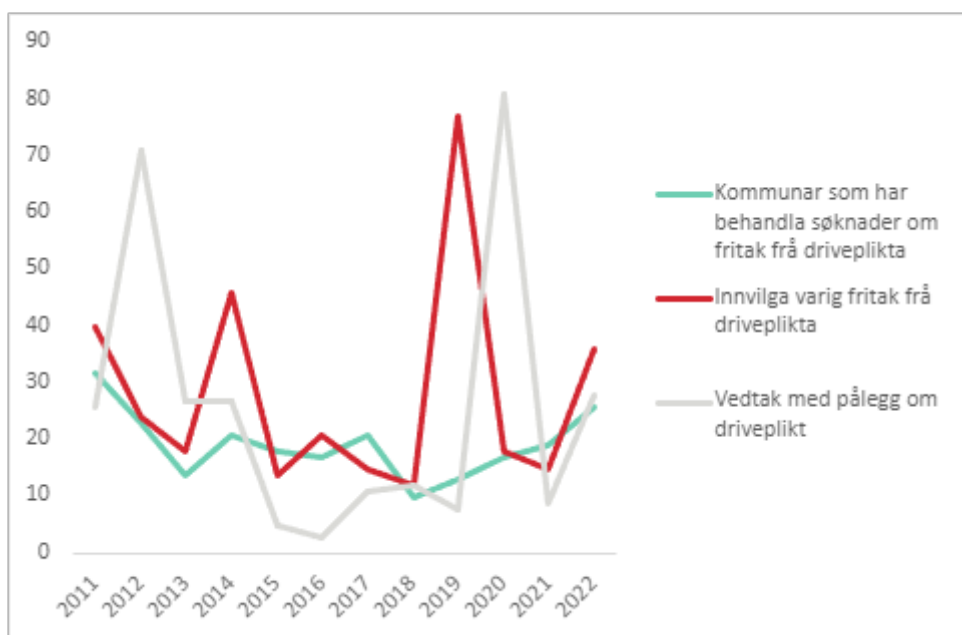
For 2022 rapporterte kommunane om at 36 søknader om varig fritak frå driveplikta blei innvilga. Dette er meir enn ein dobling av tala frå 2021 (15). (figur 14, samt vedlegg 1, tabell 8).

Etter det rekordhøge talet for pålegg om driveplikt i 2020 (81), er tilsvarande tal for 2021 og 2022 meir på linje med tidlegare år, sjølv om 2022 talet er litt høgt. Det høge talet for 2020 skuldast særleg at Hareid kommune i Møre og Romsdal gjorde ein systematisk jobb med å identifisere areal som ikkje blei drive. I 2022 blei det fatta 28 slike vedtak (vedlegg 1, tabell 9).

Driveplikt – jordlova § 8

Med verknad frå 1. juli 2009 blei det fastsett ei føresegn i jordlova § 8 om at jordbruksareal skal drivast. Denne føresegna gjeld utan tidsavgrensing. Eigaren må derfor sjølv drive den dyrka jorda hen eig, eller jorda må leigast bort som tilleggsjord til andre. Ei slik leigecontrakt skal vere skriftleg, og gjelde for ei tid på minst 10 år. Leigeavtalen skal òg gi ei god driftsmessig løysing. Finn kommunen at jordbruksarealet ikkje vert drive, kan eigaren påleggjast å leige jorda bort for ei tid av inntil 10 år, eller at jorda skal plantast til med skog, eller tiltak av omsyn til kulturlandskapet.

Eigaren kan etter jordlova § 8a søke om fritak frå driveplikta, enten heilt eller for ein tidsavgrensa periode.

Figur 14: Tal på saker behandla etter jordlova §§ 8 og 8 a i perioden 2011 – 2022. Merk at talet vedtak med pålegg om driveplikt ikkje nødvendigvis heng saman med talet på kommunar som har behandla søknader om fritak frå driveplikta.

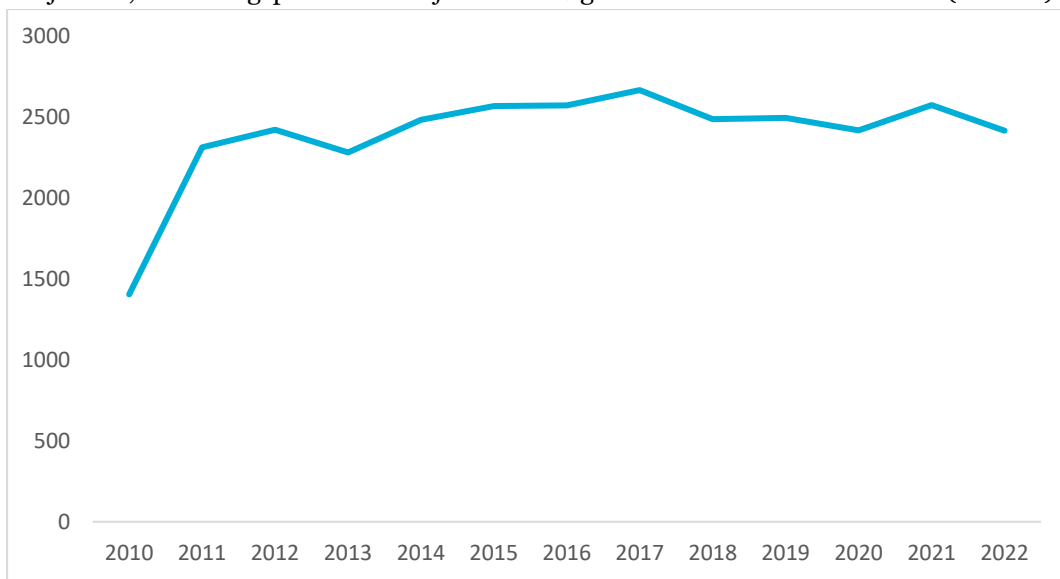
5 Konesjonslova – talet på saker og utfall

Kommunane rapporterer på ei rekke spørsmål knytt til saksbehandling etter konesjonslova. Alt frå spørsmål om «vanlege» konesjons saker til spørsmål om «slektskapskonesjon» og «nullgrensesaker». Kva for sakstype dette er kan du lese meir om i tekstboksane i dette kapitlet. Felles for sakstypene under konesjonslova er at det er lite variasjon i talet på saker og avslagsprosent frå år til år. Dette kjem vi nærare inn på i delkapitla under.

5.1 «Vanlege» søknader om konesjon

Erverv av ein eigedom som skal nyttas til landbruksformål, og som ikkje er konesjonsfri å overta på grunn av storleik eller fordi han er overtatt av nær familie, krev konesjon. Søknader som ikkje fell inn under føresegna om «slektskapskonesjon» eller er såkalla «nullgrensesaker» (sjå tekstboks lengre ut i kapitlet) er i KOSTRA-samanheng å regne for «vanlege» søknader om konesjon. Under summerer vi kort opp rapporteringa for 2022.

Talet på innvilga søknader har vore jamnt dei siste åra (figur 15). Forholdet mellom talet på innvilga søknader med og utan vilkår har også lege omtrent på same nivå gjennom heile perioden (tabell 2). Det same gjeld for avslagsprosenten. I 2022 ser vi likevel ein liten nedgang i talet på søknader, og med unntak av fjoråret, har avslagsprosenten ikkje vore så høg sidan tidsserien starta i 2010 (tabell 2).

Figur 15: Innvilga søknader om «vanleg» konesjon i perioden 2010 – 2021, alle kommunar.

Konesjon og konesjonslova

«Konesjon» betyr løyve til erverv av fast eigedom. «Erverv» er eit fellesord for alle måtar ein kan overta ein eigedom på (til dømes kjøp, arv eller gåve).

Formålet med konesjonslova er å få eit effektivt vern om landbruket sine produksjonsareal og slike eigar- og bruksforhold som er mest gagnlege for samfunnet. Konesjonslova fastset at det er naudsynt med konesjon for å erverve fast eigedom. Unntaka frå denne konesjonsplikta er likevel så omfattande at det i praksis berre må søkast om konesjon for ein liten del av eigarskifta på fast eigedom.

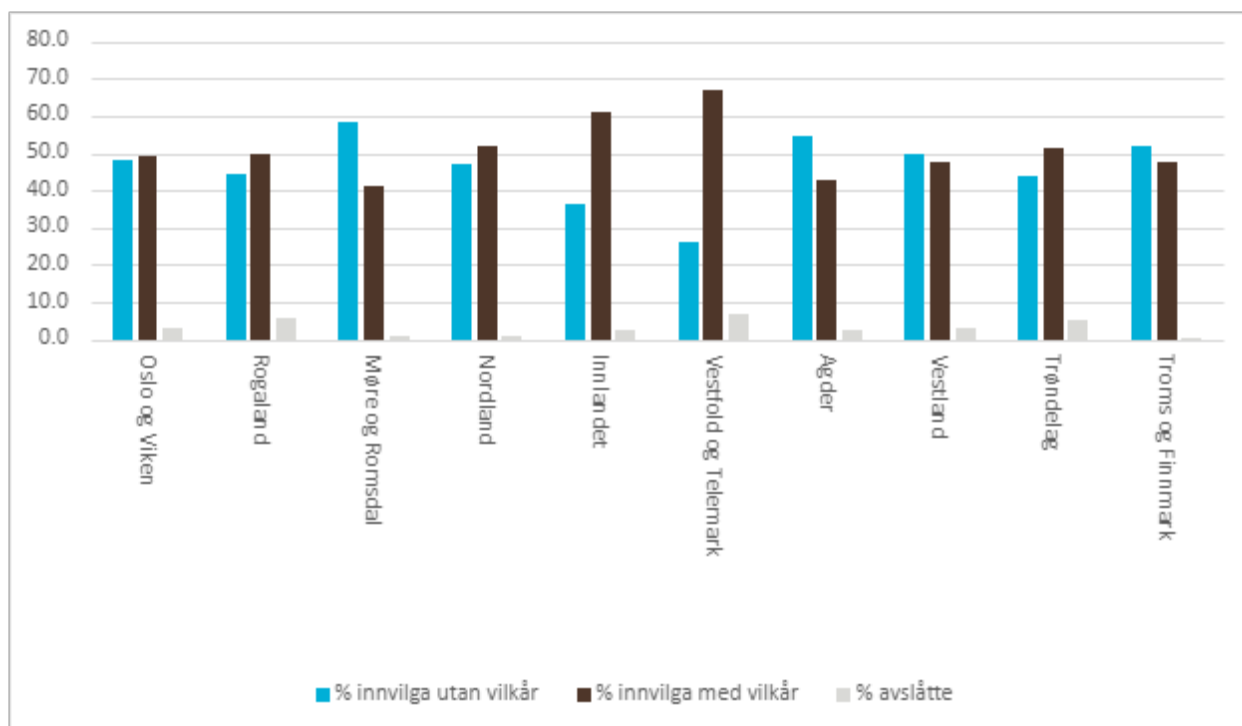
Konesjon kan gis med eller utan vilkår. Historisk sett blir om lag halvparten av søknadene innvilga på vilkår. I KOSTRA rapporterer kommunane på om det er sett vilkår etter konesjonslova § 11.

Tabell 2: «Vanlege» søknader om konsesjon for perioden 2011-2022. Talet på saker.

	Konsesjon innvilga			Konsesjon innvilga med vilkår		Avslåtte	Søknader i alt	Avslagsprosent
	Utan vilkår	På vilkår etter § 11	Innvilga i alt	Pers. buplikt	Upers. buplikt			
2010	645	759	1404	395	53	43	1447	3,0
2011	1115	1197	2312	645	82	62	2374	2,6
2012	1177	1243	2420	680	106	63	2483	2,5
2013	1042	1239	2281	643	71	51	2332	2,2
2014	1146	1335	2481	721	104	48	2529	1,9
2015	1323	1244	2567	631	99	48	2615	1,8
2016	1263	1,307	2570	637	106	57	2627	2,2
2017	1336	1329	2665	735	110	58	2723	2,1
2018	1171	1314	2485	655	94	61	2546	2,4
2019	1169	1325	2494	679	130	63	2557	2,5
2020	1123	1294	2417	746	114	66	2483	2,7
2021	1286	1286	2572	781	92	102	2674	3,8
2022	1115	1300	2415	776	88	76	2491	3,1

Det er variasjon mellom kommunane, og dermed mellom fylka, når det gjeld bruken av vilkår. Skilnaden har likevel blitt jamnare med ny struktur på fylka. Kommunane i Vestfold og Telemark, Innlandet, Nordland og Trønderlag har knytt vilkår til innvilginga i over halvparten av sakene (figur 16).

Avslagsprosenten var høgast i kommunane i Vestfold og Telemark med 7, medan kommunane i Troms og Finnmark berre gav avslag i 0,5 prosent av sakene. I Møre og Romsdal var det nest lågaste avslagstalet med 0,8, og det var kommunane i dette fylket som hadde lågast avslagsprosent i 2021 og 2020.

Figur 16: Utfall av søknader om konsesjon behandla av kommunane i 2022 fordelt på fylka.

I KOSTRA rapporterer kommunane òg på om det i nokre av dei «vanlege» søknadene om konsesjon er eit aksjeselskap som står som søker. Tradisjonelt har det blitt rapportert om få slike søknader, men dei siste tre åra har vi sett ei auke (figur 17). Kommunane rapporterte for 2022 at dei hadde behandla 82 vanlege konsesjonssøknader der søker var eit aksjeselskap. 72 av desse fekk innvilga konsesjon (vedlegg 1, tabell 10).

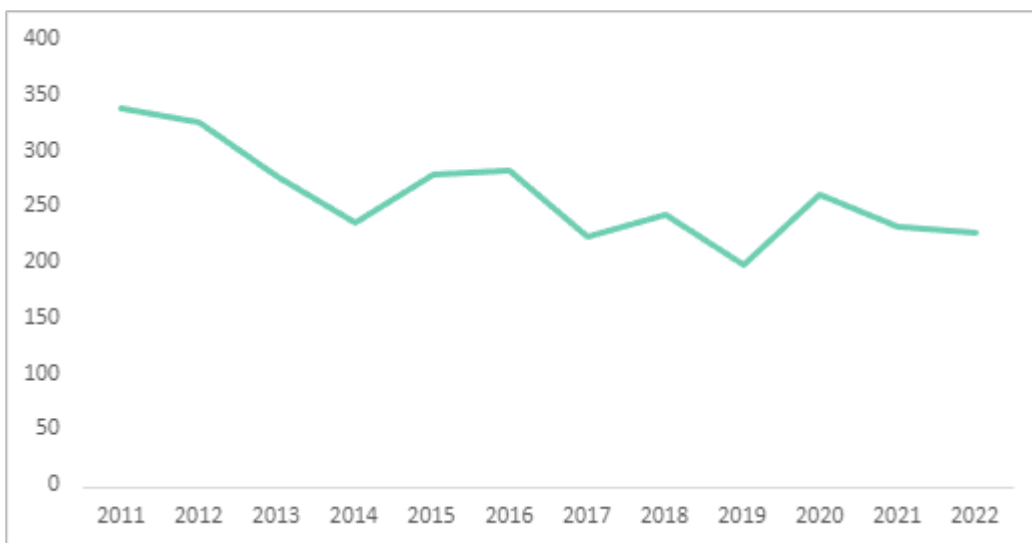
Figur 17: Tal på søknader om konsesjon der søker er eit aksjeselskap.

5.2 «Slektskapskonsesjon»

Som for tala på «vanlege» søknader om konsesjon, viser statistikken for «slektskapskonsesjon» at utviklinga har vore jamn dei siste åra (figur 18). Forholdet mellom tal på innvilga søknader med og utan vilkår har også lege omtrent på same nivå gjennom heile perioden. Det same gjeld for avslagsprosenten, men den er for 2022 litt høgare (sjå vedlegg 1, tabell 11).

«Slektskapskonsesjon» - § 9 siste ledd

Endring av konsesjonslova i 2009 gjorde at odelsberettiga eller nær slekt må søke konsesjon der vedkommande ikkje kan eller vil busette seg på eigedomen. Kommunen tar så stilling til om det skal gis konsesjon med eller utan vilkår om buplikt.

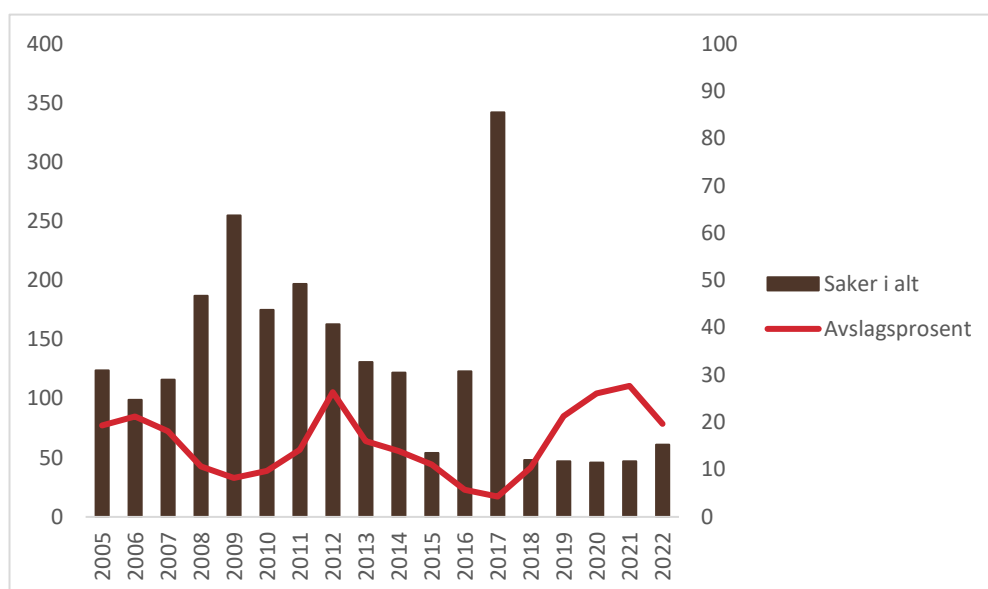
Figur 18: Talet på saker etter konsesjonslova § 9 siste ledd ("slektskapskonsesjon"), behandla av kommunane som førsteinstans, 2011 - 2022.

5.3 Nedsett konsesjonsgrense – nullgrense

Kommunane behandla i alt 61 såkalla «nullgrensesaker» i 2022, som er eit litt høgare tal enn dei fire føregåande åra (figur 19, samt vedlegg 1, tabell 12). Avslagsprosenten var på 19,7 som er lågare enn de tre føregåande åra. Av figur 19 kjem det fram at det var sær mange nullgrensesaker i 2017. Dette kan skuldast feilrapportering i 2017, då nokre kommunar kan ha talt eigenfråsegnskjema som innvilga nullgrensesaker.

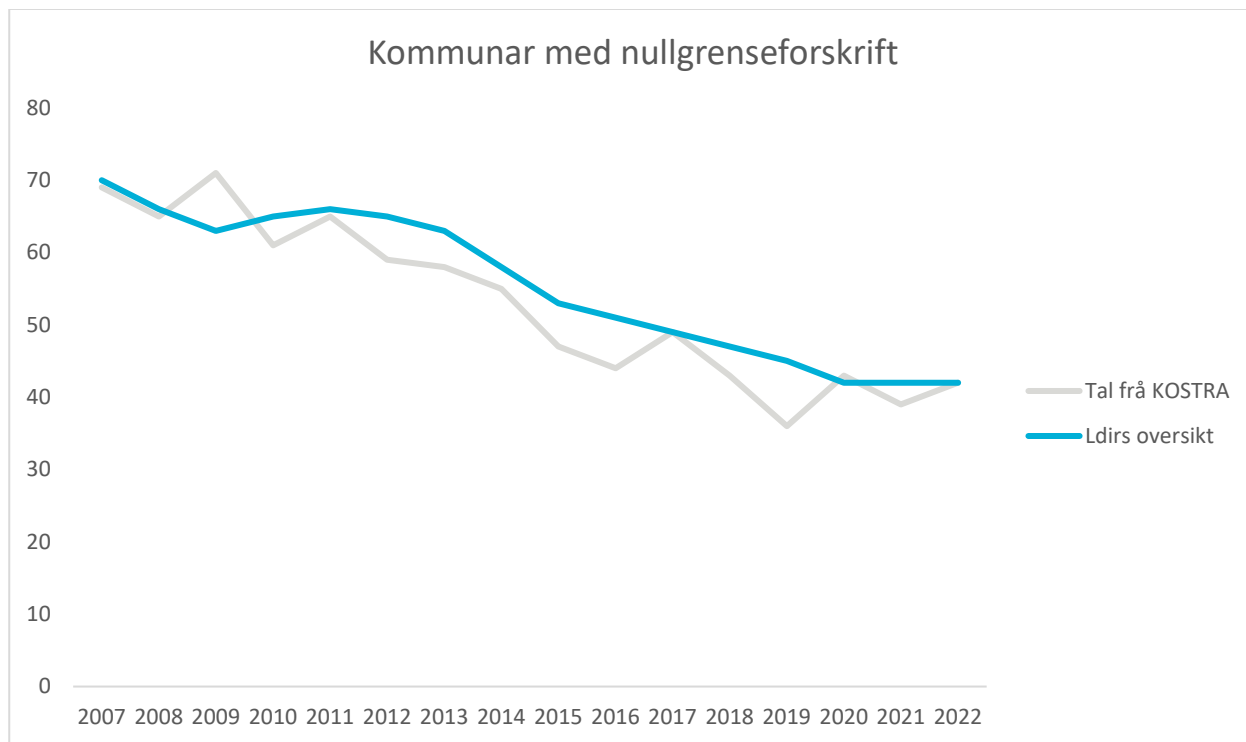
«Nullgrense»

For å sikre omsynet til fast busetting kan kommunen søke om å få innføre forskrift etter konsesjonslova § 7, også kalla «nullgrenseforskrift». Ei slik forskrift sett konsesjonsfridomen ut av kraft for heile eller delar av kommunen, og gjeld for eigedomar som er eller har vore nytta til heilårsbustad eller er regulert til bustadformål. Tar ein over ein slik eigedom og vil nytte han til fritidsformål, må ein søke om konsesjon.

Figur 19: Tal på nullgrensesaker (primærakse) og avslagsprosent (sekundærakse) i perioden 2005 – 2022.

For 2022 har i alt 42 kommunar oppgitt at dei har ei forskrift etter konsesjonslova § 7. Det er Landbruksdirektoratet som fastset desse forskriftene, og vi fører derfor ei eiga oversikt over dei årlege endringane i talet på kommunar med forskrift. Som figur 20 syner, er det ikkje alltid at tala frå KOSTRA stemmer overeins med vår eiga oversikt. Men for 2022 så stemmer tala. I følgje Landbruksdirektoratet si oversikt hadde 42 kommunar forskrift om nedsett konsesjonsgrense ved årsskiftet 2022/2023. Dette er det same som året før.

Figur 20: Talet på kommunar som har forskrift etter konsesjonslova § 7 i perioden 2005 – 2022.

5.4 Nedsett konsesjonsgrense – slektskapsunntaket sett ut av kraft

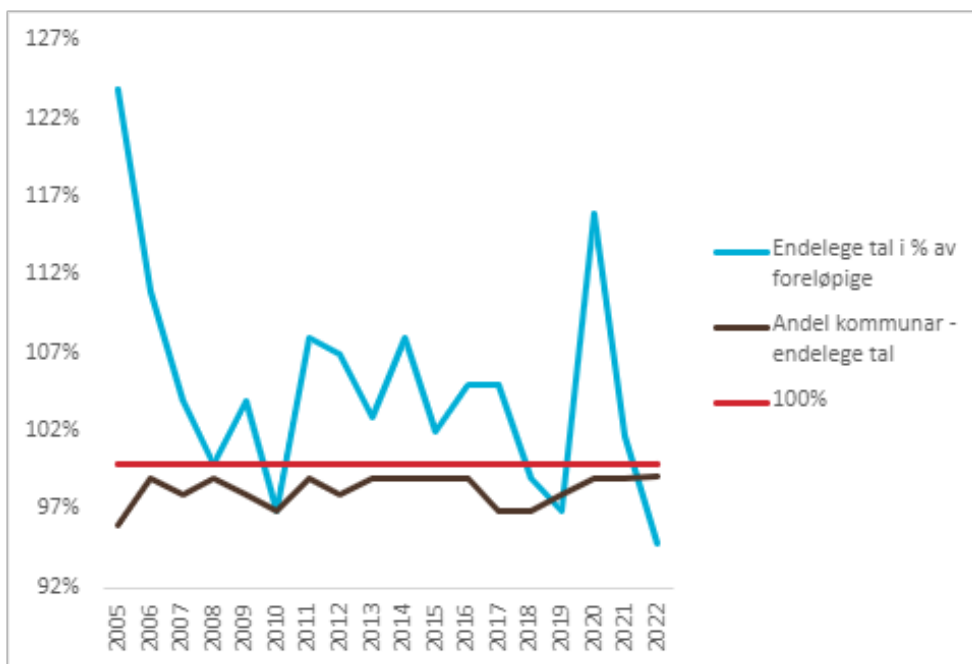
Ei endring i konsesjonslova, sett i kraft 1. juli 2009, gjer det mogleg for kommunane å innføre forskrift som òg set slektskapsunntaket i konsesjonslova (§ 5 første ledd nr. 1) ut av kraft. Dette inneber at nære slektningar av tidlegare eigar må søke konsesjon dersom dei ønsker å nytte ein tidlegare heilårsbustad til fritidsformål. Tala er på linje med føregåande år. Men det er eit avvik mellom KOSTRA-tal og Landbruksdirektoratets egne tal for 2022 kva gjeld talet på kommunar som har forskrift som sett slektskapsunntaket ut av kraft: I 2022 viste KOSTRA-tala (vedlegg 1, tabell 13) at det var rekordlåge 5 kommunar som hadde slike føresegner i forskrifta si. Landbruksdirektoratets egne tal viser likevel at det ved årsskiftet 2022/2023 var 8 kommunar som hadde slike føresegner i forskrifta. Det er direktoratet sine egne tal ein bør setje høgst lit til i denne samanheng. Ifølgje KOSTRA-tala behandla kommunane til saman 11 saker der det blei søkt konsesjon fordi ervervar ikkje skulle bu på eigedomen.

6 Kvalitet på talmaterialet

6.1 Foreløpige og endelege tal

Kommunane må rapportera på KOSTRA innan 15. februar kvart år, og dei foreløpige tala blir publiserte om lag 15. mars hjå SSB. Deretter blir tala kvalitetssikra, og dei kommunane som endå ikkje har rapportert inn tal får beskjed om å gjere dette. Eterrapportering og feil i talmaterialet kan registrerast fram til juni, før dei endelege tala blir publiserte om lag 15. juni. For 2022 var det 355 av 365 kommunar, altså 97,3 prosent, som hadde rapportert ved rapporteringsfrist 15. februar (tabell 3). Andelen kommunar som rapporterer innan fristen for dei førebelse tala, har aldri vore høgare. Dette er svært positivt at stadig fleire kommunar rapporterer innan fristen.

For 2022 er det 558 dekar som skil dei foreløpige og dei endelege tala kva gjeld omdisponering av dyrka og dyrkbar jord. Det er vanleg at det skjer endringar i tala i tida frå foreløpig til endeleg rapporteringsfrist, i form av kvalitetssikring og feilretting. Skilnaden mellom foreløpige og endelege tal kan vere til dels svært store, slik som i 2020 då dei endelege tala for omdisponering av dyrka og dyrkbar jord var nær 2 000 dekar høgare enn dei foreløpige tala. Dette er illustrert i figur 21. På bakgrunn av dette vil Landbruksdirektoratet minne om at ein bør vere varsam med å gi dei foreløpige tala for mykje merksemd, då det ofte er stor skilnad til dei endelege tala.

Figur 21: Syner skilnaden mellom endelege og foreløpige tal jf. tabell 3. I dei åra dei endelege tala for omdisponering av dyrka og dyrkbar jord er høgare enn dei foreløpige, er den blå linja over den røde streken. Motsett når tala er lågare.

Figur 21 syner endringar i tala for omdisponering av dyrka og dyrkbar jord frå foreløpig til endeleg rapporteringsfrist. Dei åra den blå linja ligg over den raude streken, har dei endelege tala vore høgare enn dei foreløpige. Dei endelege tala er stort sett høgare, og i enkelte år betydeleg høgare, enn dei foreløpige tala. I år er tala derimot lågare enn tidlegare år (95 prosent). Dei endelege KOSTRA-tala har altså gått mykje ned med hensyn til omdisponert dyrka og dyrkbar jord, samanlikna med dei førebelse tala. Dette kjem av feilrapportering frå eit fåtal kommunar som blei retta opp i samband med kvalitetssikringa av KOSTRA-tala. Figuren syner også at andelen kommunar som har registrert tal i KOSTRA har vore nokså jamn gjennom perioden.

Tabell 3: Andel kommunar som har rapportert, tal på dekar omdisponert dyrka og dyrkbart areal, samt prosentvis endring mellom foreløpige og endelege tal, 2005 – 2022. NB: Tala inkluderer alle formål unntatt energi, også areal til skogplanting.

	Foreløpige tal				Endelege tal				Prosentvis endring - foreløpige til endelege		
	Andel kommunar	Omd. etter jordlov	Omd. etter PBL	Sum jordlov og PBL	Andel kommunar	Omd. etter jordlov	Omd. etter PBL	Sum jordlov og PBL	Jordlov	PBL	Sum jordlov og PBL
2005	77 %	4 052	10 467	14 519	96 %	4 438	13 510	17 948	110 %	129 %	124 %
2006	87 %	4 196	8 499	12 695	99 %	4 785	9 352	14 137	114 %	110 %	111 %
2007	92 %	4 345	10 521	14 866	98 %	4 456	10 986	15 442	103 %	104 %	104 %
2008	89 %	3 875	12 640	16 515	99 %	4 040	12 402	16 442	104 %	98 %	100 %
2009	88 %	3 395	11 117	14 512	98 %	3 607	11 557	15 164	106 %	104 %	104 %
2010	92 %	3 562	9 749	13 311	97 %	2 999	9 908	12 906	84 %	102 %	97 %
2011	94 %	2 400	7 752	10 152	99 %	2 660	8 325	10 985	111 %	107 %	108 %
2012	93 %	2 385	8 477	10 862	98 %	2 428	9 211	11 639	102 %	109 %	107 %
2013	93 %	2 335	7 615	9 950	99 %	2 587	7 639	10 226	111 %	100 %	103 %
2014	90 %	1 949	7 563	9 512	99 %	2 133	8 106	10 239	109 %	107 %	108 %
2015	91 %	4 140	8 432	12 572	99 %	4 054	8 723	12 777	98 %	104 %	102 %
2016	95 %	2 244	8 801	11 045	99 %	2 274	9 330	11 604	101 %	106 %	105 %
2017	94 %	2 907	5 807	8 714	97 %	2 961	6 167	9 128	102 %	106 %	105 %
2018	94 %	1 527	11 499	13 026	97 %	1 559	11 348	12 907	102 %	99 %	99 %
2019	93 %	1 210	7 209	8 418	98 %	1 036	7 121	8 157	87 %	99 %	98 %
2020	96 %	910	9 636	10 546	99 %	1 021	11 219	12 240	112 %	116 %	116 %
2021	96 %	1 009	4 666	5 675	99 %	1 056	4 721	5 777	105 %	101 %	102 %
2022	97 %	774	7546	8320	99 %	923	6975	7898	119 %	92 %	95 %

6.2 Endringar i rapporteringa

Det vart ikkje gjennomført nokon endringar i KOSTRA-skjema for rapporteringsåret 2022.

2021 var det første året kommunane rapporterte på dispensasjonar til nydyrking av myr. Nydyrking av myr blei som nemnt over forbode i juni 2020. Kommunane rapporterer tal på saker, løyver og avslag, samt på areal ferdiggodkjent (faktisk nydyrka). Tala blir òg differensiert på djup (over 100 cm torvlag) og grunn myr (under 100 cm torvlag).

KOSTRA-tala gir i tillegg informasjon om grunnlaget for dispensasjonar frå forbodet mot nydyrking av myr. Rapporteringa på godkjent og ferdiggodkjent nydyrka myr kan for eksempel vere nyttig i eit nasjonalt klimarekneskap.

Frå og med 2020 blei KOSTRA-tala fordelt på dei nye fylka. Vi har gått frå 18 til 10 fylke, og det blei difor gjort justeringar i einskilde tidsseriar.

Frå og med 2019 har kommunane rapportert på tilbakeført jordbruksareal. Dette er areal som tidlegare har blitt omdisponert til anna formål, men der planane ikkje er realiserte og så har blitt tilbakeført til LNFR. Tilbakeført jordbruksareal skal ikkje gjere utslag for omdisponeringstala.

Ei endring i jordlova i 2018 førte med seg at tiltak med konsesjon etter energilova § 3-1, vassressurslova eller vassdragsreguleringslova ikkje lenger skal behandlast etter jordlova. Dette fører igjen til at dyrka og dyrkbar jord som blir omdisponert til denne typen tiltak ikkje lengre rapporterast som omdisponert via KOSTRA. Landbruksdirektoratet, NVE og SSB har blitt samde om ei rapporteringsrutine for slike tal. Me har ikkje motteke slike tal for rapporteringsåret 2022.

Om tidlegare års rapportering

Til og med året 2003 var kommunane pålagt å bruke saksbehandlingssystemet AJOUR for rapportering på landbruksområdet. AJOUR blei avvikla før nytt system for rapportering var på plass. 2004 blei dermed eit unntaksår med omsyn til rapportering på praktisering av jord- og konsesjonslovgivinga. I åra 2002-2004 blei omdisponering etter plan- og bygningslova rapportert i KOSTRA-skjema "Kulturminner, natur og nærmiljø" (KNNM).

Rutinane for kommunane si rapportering på omdisponert areal blei lagt om frå og med 2005. Rapporteringa for omdisponert areal i KOSTRA blei òg endra for rapporteringsåret 2010, som ei følgje av at plan- og bygningslova blei endra i 2009. 2010 er det første året vi reknar med at hovudtyngda av rapporteringa skjer etter planar behandla etter ny plan- og bygningslov.

6.3 Om rapporteringa for 2022

Ved endeleg rapporteringsfrist for 2022 var det berre tre kommunar som ikkje hadde rapportert. To av desse kommunane har avgrensa areal med landbruksressursar sett i eit nasjonalt perspektiv. Dette talet er uendra frå i fjor. Det gir ein høg svarprosent for rapporteringsåret 2022 (tabell 3). Det mangla rapportering frå desse kommunane:

- Brønnøy (Nordland)
- Nordkapp (Troms og Finnmark)
- Gamvik (Troms og Finnmark)

Det er grunn til å vere nøgd med at dei aller fleste kommunane har rapportert på KOSTRA landbruk for 2022. Som tidlegare år kan moglege feilkjelder i rapporteringa vere feil oppgitt storleik på areal, tal og utfall av saker i rapporteringa frå dei ulike kommunane.

6.4 Moglege forbetringar

Kvalitetssikring av rapporteringa skjer i regi av SSB. SSB gjennomfører maskinelle kontrollar av innsendte skjema, og purrar på kommunar der skjema manglar, eller skjemaet er ufullstendig utfyllt. Statsforvaltarane gjer også ein jobb med å kvalitetssikre dei kommunevise tala, og gir SSB tilbakemelding der dei har grunn til å tru at rapporteringa frå kommunane kan vere feil. Landbruksdirektoratet meiner at KOSTRA-rapporteringa er god, og at vedtatt omdisponert jordbruksareal er eit godt mål for forvaltning og politikk, og eit viktig grunnlag for å kunne rette inn verkemidla på ein formålstjenleg måte.

Det går føre seg ei rask utvikling innanfor sol- og vindkraftutbygginga. Vi merkar oss også aukande interesse for å plassere solkraftverk av mindre storleik på dyrka eller dyrkbar jord. Dette vil som hovudregel omfatte energiproduksjon som fell utanfor konsesjonsbehandling etter energilovgivinga. Landbruksdirektoratet jobbar for tida med å sjå på konsekvensane utbygging av bakkemonterte solkraftverk kan ha for jord- og skogbruksarealar. Vi meiner at resultatata frå denne utredninga vil kunne bidra til å synleggjere om informasjonen vi har om solkraftutbygging på jordbruksarealar er god nok, eller om rapporteringa bør innrettes på ein anna måte.

Den 16. juni 2023 vedtok Stortinget ein oppdatert jordvernsstrategi, med mål om at den årlege omdisponeringa av dyrka jord ikkje skal overstige 2 000 dekar, og at målet skal vere nådd innan 2030. Der kjem det fram at jordvernmålet også framover bør baserast på KOSTRA-statistikken. Landbruksdirektoratet er samd i dette. I strategien er det også skildra ei rekke verkemiddel som regjeringa ønskjer å ta i bruk for å redusere omdisponeringa av dyrka og dyrkbar jord, under dette etablere eit nytt kartlag for dyrkbar jord. Eit oppdatert kartlag for dyrka jord vil kunne auke kvaliteten på KOSTRA-rapporteringa. I tillegg ønskjer ein å bidra til å utvikle eit jordbruksarealrekneskap, og å etablere systematisk registrering av faktisk nedbygging av jordbruksareal. Desse verkemidla vil saman bidra til å gi eit meir nøyaktig bilete av jordbruksarealet i Noreg og korleis samfunnet vel å disponere over dei.

Elles viser Landbruksdirektoratet til tiltak som har blitt foreslått i tidlegare KOSTRA-rapportar.

Vedlegg 1 – Tabellar og figurar

Tabellar – omdisponering av jordbruksareal

Tabell 1: Omdisponert dyrka og dyrkbar jord til andre formål enn landbruk etter jordlova og plan- og bygningslova 2011 - 2022 (dekar). Tala viser areal som gjennom vedtak er omdisponerte til anna arealformål enn landbruk, som til dømes bustader, forretning, logistikk eller samferdsel. Areal som er omdisponert til skogplanting, eller regulert til landbruksformål, er ikkje medrekna. Areal omdisponert til energiformål, rapportert inn frå NVE, er heller ikkje med.

	Samla omdisponering jordlova og PBL			Plan- og bygningslova (PBL)			Jordlova		
	Dyrka jord	Dyrkbar jord	Sum dyrka og dyrkbar jord	Dyrka jord	Dyrkbar jord	Sum dyrka og dyrkbar jord	Dyrka jord	Dyrkbar jord	Sum dyrka og dyrkbar jord
2011	6,648	3,894	10,542	5,273	3,052	8,325	1,375	842	2,217
2012	6,567	4,643	11,210	5,265	3,946	9,211	1,302	697	1,999
2013	5,620	4,016	9,636	4,375	3,264	7,639	1,245	752	1,997
2014	5,710	4,277	9,987	4,646	3,460	8,106	1,064	817	1,881
2015	6,341	6,287	12,628	5,213	3,510	8,723	1,128	2,777	3,905
2016	6,337	5,362	11,699	5,138	4,630	9,768	1,532	743	2,275
2017	3,893	4,754	8,647	2,979	3,057	6,036	914	1,697	2,612
2018	3,561	9,012	12,574	2,795	8,553	11,348	766	460	1,226
2019	3,617	4,540	8,157	2,957	4,164	7,121	660	376	1,036
2020	4,676	7,355	12,031	4,145	7,074	11,219	531	281	812
2021	2,968	2,642	5,610	2,358	2,364	4,721	610	279	888
2022	3,509	4,254	7,762	2,988	3,986	6,975	520	267	788

Tabell 2: Jordbruksareal som tidlegare har vore omdisponert, men som kommunane har tilbakeført til LNFR.

	Dyrka areal tilbakeført	Dyrkbart areal tilbakeført	Dyrka og dyrkbart areal tilbakeført
2019	367	644	1,010
2020	356	86	442
2021	194	19	213
2022	156	1216	1373

Tabell 3: Omdisponert areal etter jordlova og plan- og bygningslova fordelt på formål, 2022 (dekar). Korrigert.

Formål	Dyrka jord			Dyrkbar jord			Sum dyrka og dyrkbar
	Jordlova	Plan- og bygningslova	Sum	Jordlova	Plan- og bygningslova	Sum	
Bustader	214	440	652	138	251	389	1,042
Fritidsbusetnad	34	27	61	24	241	265	326
Næringsbygningar	47	411	458	54	1,109	1,163	1,621
Offentleg eller privat tenesteyting	15	129	145	10	703	713	858
Samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur	62	1,117	1,179	24	949	973	2,152
Grøntstruktur	13	120	182	5	214	219	352
Andre bygningar og anlegg	45	255	300	5	188	193	493
Golfbane	0	34	34	0	171	171	204
Anna landbruksformål jordlova	88		88	6		6	95
Forsvarsformål	0	0	0	0	8	8	8
LNFR der landbruk er utelukka		96	96		60	60	156
LNFR spreidde bygningar		6	6		3	3	10
Bruk og vern av sjø og vassdrag	3	0	3	0	0	0	3
Kombinasjoner av hovedformål pbl		305	305		81	81	386
Sum omdisponert	520	2,940	3,509	267	3,977	4,245	7,705
Skogplanting	76			60			

Tabellar - nydyrking

Tabell 4: Utfall av behandling av søknader om nydyrking 2008-2022.

År	Tal på søknader	Løyve utan vilkår	Løyve med vilkår	Tal på avslag	Avslagsprosent	Omsøkt nydyrka areal	Tillate nydyrka areal	% tillatt av omsøkt (areal)
2008	587	232	344	13	1.9 %	15,180	14,157	93%
2009	569	221	337	11	2.0 %	15,755	15,153	96%
2010	689	311	366	12	1.7 %	21,213	19,860	94%
2011	632	267	354	11	1.7 %	17,425	15,875	91%
2012	653	305	342	6	0.9 %	14,287	13,417	94%
2013	644	284	353	7	1.1 %	15,111	14,557	96%
2014	878	405	455	18	2.1 %	19,405	18,572	96%
2015	854	404	439	11	1.3 %	18,832	18,139	96%
2016	964	469	486	9	0.9 %	22,636	21,575	95%
2017	958	406	537	15	1.6 %	23,733	22,702	96%
2018	964	398	542	24	2.5 %	26,964	24,855	92%
2019	1,143	464	663	24	2.1 %	30,029	28,128	94%
2020	1,114	350	738	26	2.3 %	23,120	21,641	94%
2021	906	300	575	31	3.4 %	20,855	18,084	87%
2022	841	261	562	18	2.1 %	17,419	15,900	91%

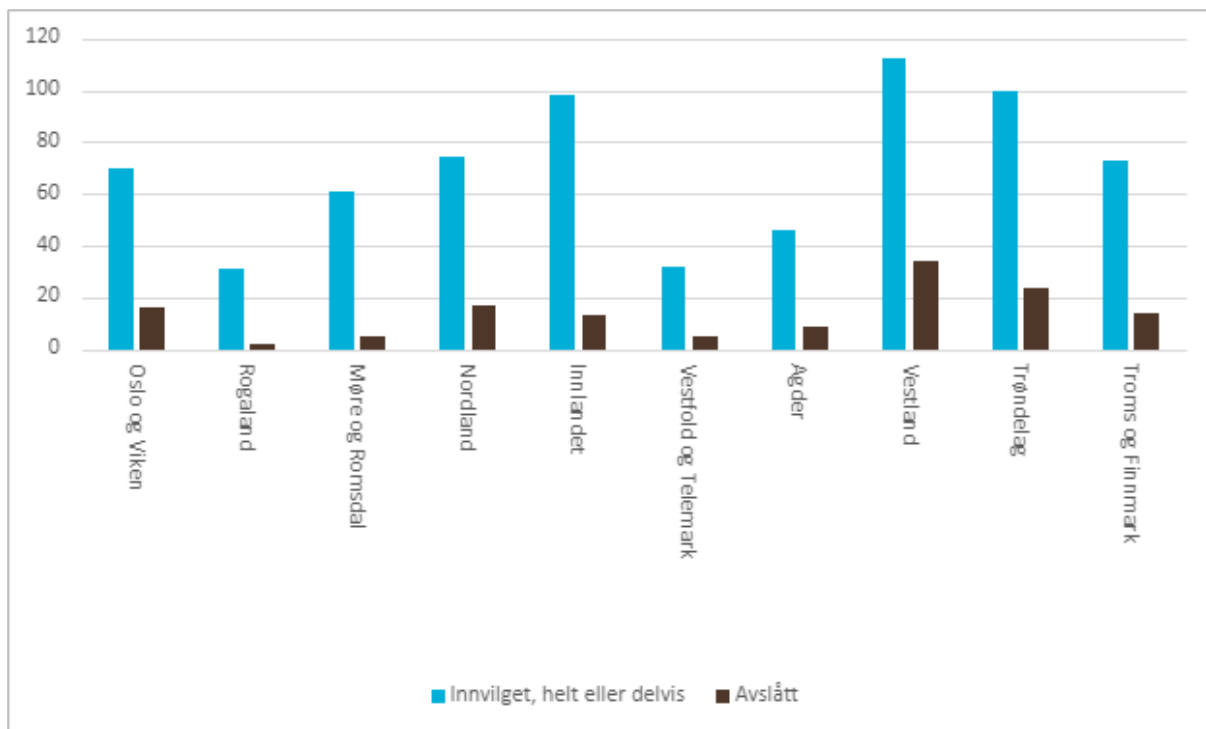
Tabell 5: Godkjent areal for nydyrking i 2022, fordelt på fylka.

Fylke	Dekar totalt	Dekar myr
Innlandet	6,180	2
Trøndelag	2,509	40
Rogaland	1,729	4
Oslo og Viken	1,586	0
Nordland	1,173	174
Vestland	808	44
Troms og Finnmark	712	0
Vestfold og Telemark	388	0
Agder	403	24
Møre og Romsdal	412	59
Landet	15,897	347

Tabellar og figurar – jordlova

Tabell 6: Talet på omdisponeringssaker (dyrka og dyrkbar jord) behandla av kommunane i perioden 2000-2022.

	Innvilga	Avslåtte	Saker i alt	Avslag i %
2000	767	47	814	5.8
2001	713	46	759	6.1
2002	626	41	667	6.1
2003	531	33	564	5.9
2005	2180	218	2398	9.1
2006	1962	194	2156	9
2007	1963	266	2229	11.9
2008	1707	235	1942	12.1
2009	1356	208	1564	13.3
2010	1461	156	1617	9.6
2011	1267	137	1404	9.8
2012	1211	159	1370	11.6
2013	1205	154	1359	11.3
2014	1065	121	1186	10.2
2015	1128	129	1257	10.3
2016	999	134	1133	11.8
2017	933	153	1086	14.1
2018	865	120	985	12.1
2019	859	112	971	11.5
2020	767	100	867	11.5
2021	817	100	917	10.9
2022	697	139	836	16.6

Figur 1: Talet på søknader etter jordlova § 9, innvilga og avslåtte, fordelt på fylka i 2022.

Tabell 7: Talet på søknader om deling etter jordlova § 12 behandla av kommunane i perioden 2005 - 2022. *Nye spørsmål frå rapporteringsåret 2019.

	Samtykke i alt	Med formål tilleggsjord	Av omsyn til busettinga i området	Avslag i alt	Saker i alt	Avslag i %	Tal på samtykke som gjer at det oppstår ein ubebygd rein skogeigedom etter frådelinga.	Tal på samtykke som fører til at det oppstår ein bebygd eigedom som fortsatt kan nyttas til landbruksdrift hvor frådelinga har leidd til at fulldyrka/overflatedyrka jord er redusert til 35 dekar eller mindre.
2005	6037	684		500	6537	7.6		
2006	5079	507		536	5615	9.5		
2007	4924	508		574	5498	10.4		
2008	4718	544		543	5261	10.3		
2009	4360	528		469	4829	9.7		
2010	3960	456		353	4313	8.2		
2011	4081	491		397	4478	8.9		
2012	3773	516		375	4148	9		
2013	3575	555	513	282	3857	7.3		
2014	3692	585	532	274	3966	6.9		
2015	3826	625	638	287	4113	7		
2016	3577	557	589	321	3898	8.2		
2017	3352	627	590	298	3650	8.2		
2018	3086	599	551	273	3359	8.1	*	*
2019	2950	606	384	250	3200	7.8	26	75
2020	2686	588	424	237	2923	8.1	34	66
2021	2813	546	459	285	3098	9.2	28	45
2022	2410	493	372	262	2672	9.8	32	38

Tabell 8: Talet på behandla søknader om varig fritak frå driveplikta etter jordlova § 8a i perioden 2011-2022.

	Kommunar som har behandla søknader om fritak frå driveplikta	Søknader innvilga med varig fritak frå driveplikta	Søknader innvilga med tidsavgrensa fritak frå driveplikta	Avslått	Søknader i alt
2011	32	40	**	29	69
2012	23	24		19	43
2013	14	18		25	43
2014	21	46		11	57
2015	18	14		11	25
2016	17	21		9	30
2017	21	15		14	29
2018	10	12		7	19
2019	13	77		8	85
2020	17	18		18	36
2021	19	15		14	29
2022	26	36		23	59

Tabell 9: Talet på rapporterte pålegg etter jordlova § 8 tredje ledd, perioden 2011-2022.

	Vedtak med pålegg om driveplikt etter jordlova § 8 tredje ledd
2011	26
2012	71
2013	27
2014	27
2015	5
2016	3
2017	11
2018	12
2019	8
2020	81
2021	9
2022	28

Tabellar – konsesjonslova

Tabell 10: Talet på saker der søkaren er eit aksjeselskap, fordelt på utfall og år.

	Innvilga	Avslått	Saker i alt	Avslagsprosent
2012	21	3	24	13%
2013	36	8	44	18%
2014	37	7	44	16%
2015	34	4	38	11%
2016	23	7	30	23%
2017	48	10	58	17%
2018	43	12	55	22%
2019	33	14	47	30%
2020	41	19	60	32%
2021	60	20	80	25%
2022	72	10	82	12%

Tabell 11: Talet på saker etter konsesjonslova § 9 siste ledd («slektskapskonsesjon»), behandla av kommunane som førsteinstans, 2010-2022. *Ikkje lenger spurt om etter 2010.

	Innvilga			Søknader innvilget med vilkår			Avslåtte	Søknader i alt	Avslagsprosent
	Utan vilkår	Med vilkår	I alt	Pers. buplikt	Upers. buplikt	Seinare tilflytting			
2010	270	533	803	218	59	174	42	845	5.0
2011	109	231	340	*	44	180	39	379	10.3
2012	75	253	328	*	42	205	24	352	6.8
2013	77	202	279	*	57	125	12	291	4.1
2014	64	173	237		43	115	20	257	7.8
2015	94	187	281		36	138	26	307	8.5
2016	82	202	284		55	118	21	305	6.9
2017	68	156	224		38	103	14	238	5.9
2018	106	139	245		28	94	16	261	6.1
2019	73	126	199		34	99	17	216	7.9
2020	123	139	262		28	99	12	274	4.4
2021	100	134	234		41	97	17	251	6.8
2022	92	136	228		27	105	20	248	8.1

Tabell 12: Talet på saker behandla av kommunane med heimel i forskrift etter konsesjonslova § 7 i perioden 2000-2022 (nullgrenseforskrift).

	Innvilga i alt	Avslåtte	Saker i alt	Avslagsprosent	Gammal forskrift
2000	33	6	39	15.4	
2001	135	14	149	9.4	
2002	18	1	19	5.3	
2003	27	1	28	3.6	
2005	100	24	124	19.4	127
2006	78	21	99	21.2	20
2007	95	21	116	18.1	30
2008	167	20	187	10.7	3
2009	234	21	255	8.2	0
2010	158	17	175	9.7	0
2011	169	28	197	14.2	0
2012	120	43	163	26.4	0
2013	110	21	131	16.0	0
2014	105	17	122	13.9	0
2015	48	6	54	11.1	
2016	116	7	123	5.7	
2017	328	14	342	4.3	
2018	43	5	48	10.4	
2019	37	10	47	21.3	
2020	34	12	46	26.1	
2021	34	13	47	27.7	
2022	49	12	61	19.7	

Tabell 13: Talet på kommunar med forskrift som set konsesjonslova § 5 nr. 1 ut av kraft, og saker behandla etter denne føresegna i perioden 2012-2022.

	Kommunar med forskrift	Innvilga	Avslått	Saker i alt
2012	8	14	2	16
2013	11	17	0	17
2014	10	9	0	9
2015	6	2	0	2
2016	6	15	0	15
2017	8	9	2	11
2018	7	1	5	6
2019	7	2	0	2
2020	7	3	0	3
2021	7	6	1	7

2022	5	9	2	11
------	---	---	---	----

LANDBRUKSDIREKTORATET

POSTADRESSE:
Postboks 56, 7701 Steinkjer

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

BESØKSADRESSE:
Innspurten 11 D, 0663 Oslo

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no
